

Puszcza Białowieska

poczuj naturalny rytm

Turystyka aktywna w regionie Puszczy Białowieskiej

Puszczański Spis Treści

Legenda symboli zamieszczonych w przewodniku

informacja turystyczna	zajęcia z ceramiką
obiekty sakralne	zajęcia z tkactwa
muzeum/galeria	rezerwat żubrów
izba regionalna	rezerwat przyrody
skansen/zabytkowe budownictwo wiejskie	kolejka wąskotorowa
inne zabytki	ośrodek edukacji
kąpielisko/basen	wieża/punkt widokowy
grodzisko/cmentarzysko	wiatrak
nekropolia	wypożyczalnia rowerów
dworek	wypożyczalnia kajaków
zabytkowy park	

fot.: M. Nowakowski

- 2** Region Puszczy Białowieskiej – kraina inna niż wszystkie
- 4** Szlaki rowerowe – ruszamy w trasę!
- 22** Szlaki turystyczne piesze
- 30** Szlaki nordic walking
- 35** Szlak narciarski – coś na zimę
- 36** Trasy questowe – poznaj region i odkryj jego skarby!

- 38** Ścieżki edukacyjne Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Białowieska – Puszcza od kuchni
- 42** Szlak samochodowy – Podlaski Szlak Sakralny
- 43** Szlak kajakowy
- 44** Koleją wąskotorową lub drezyną przez puszcę

- 45** Niezbędnik Turysty (przydatne telefony, wykaz atrakcji)
- 48** ...Ale to nie koniec atrakcji! Puszcza Białowieska – jeden las, dwa kraje

Region Puszczy Białowieskiej – kraina inna niż wszystkie

We wschodniej części Polski jest takie miejsce, gdzie czas płynie wolniej – jest to miejsce splotu wielu kultur, które tworzą fascynujący warkocz dziedzictwa regionu, spinający w całość pasma folkloru, obrzędowości i pamięci o przodkach. Ta magiczna kraina to region Puszczy Białowieskiej – przesiąknięta legendami, tradycją i barwną kulturą, którą widać, słyszeć, a nawet można posmakować.

Puszcza Białowieska to unikatowy w skali europejskiej kompleks leśny – w 2014 r. cały obszar Puszczy Białowieskiej po obu stronach granicy polsko-białoruskiej został wpisany na listę obiektów Światowego Dziedzictwa UNESCO (dotąd na Liście był Białowieski Park Narodowy). Tym samym Puszcza Białowieska została zaliczona do skarbów ludzkości, zajmując zaszczytne miejsce obok takich przyrodniczych cudów jak Himalaje czy Wyspa

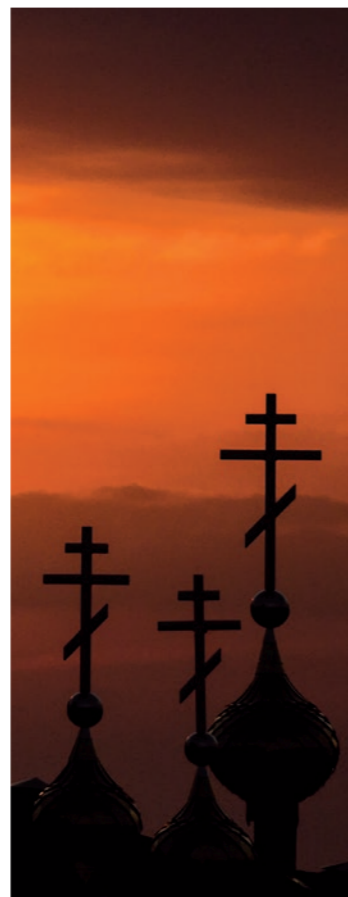

Wielkanocna. Puszcza Białowieska zajmuje obecnie około 150 tys. ha, z czego 80 tys. ha znajduje się po stronie białoruskiej, zaś pozostałe 63 tys. ha – po stronie polskiej. Przy czym – 10,5 tys. ha (czyli 1/6 „polskiej” części Puszczy) to Białowieski Park Narodowy – najstarszy w Polsce park narodowy, utworzony w 1921 r. Pozostały obszar Puszczy two-

rzy Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Białowieska”, znajdujący się pod zarządem trzech nadleśnictw – Hajnówka, Białowieża i Browsk.

fot.: P. Tadejko

Puszcza Białowieska – miejsce odpoczynku królów i książąt polskich, po dziś dzień kusi spragnionych oddechu od codzienności. Region Puszczy Białowieskiej to idealne miejsce do turystyki aktywnej. A na trasach – unikatowa przyroda, wielokulturowy klimat pogranicza, zachwycająca architektura drewniana, gościnni ludzie.

Z tym przewodnikiem poznacie Państwo formy turystyki aktywnej w regionie Puszczy Białowieskiej po obu stronach granicy.

Zapraszamy na puszczańskie tryby, gdzie drogowskazem jest przygoda!

foto.: P. Filipik

Szlaki rowerowe – ruszamy w trasę!

SZALKI ROWEROWE

- Hajnówka → Topiło → Hajnówka (**niebieski, 42 km**);
- Dubicze Cerkiewne → Topiło → Białowieża (**zielony, 41 km**);
- Wokół Białowieży i Polany Białowieskiej (**czarny, 13,5 km**);
- Łącznikowy: Michnówka → Nowa Łuka → Stary Dwór → Tarnopol → Siemianówka (**czarny, 11 km**);
- „Do Puszczy Ładzkiej”: Narew → Makówka → Hajdukowszczyzna → Rybaki → Eliaszuki → Michnówka → Lewkowo Stare → Podlewkowie → Suszczy Borek → Kminkówka → Zabtotczyzna → Narewka → Świnoroje → Budy (**niebieski, 36,6 km**);
- „Kraina Otwartych Okiennic”: Narew → Ancuty → Trześcianka → Soce → Puchty (**zielony, 16,2 km**);
- „Do wsi w dolinie Narwi”: Doratynka → Klejniki → Lady → Kuraszewo (**niebieski, 23,5 km**);
- Łącznikowy: Leniewo → Czyże → Szostakowo → Nowe Berezowo (**czarny, 43,5 km**);
- Hajnówka → Dubicze Cerkiewne → Czeremcha → Piaski (**czerwony, 85 km**);
- Czeremcha → Siemiatycze (**zielony, 59 km**);
- Podlaski Szlak Bociani (**czerwony, 412 km, w powiecie hajnowskim ok. 62 km**);
- Białowieski Szlak Transgraniczny: Narew → Tyniewiczze Duże → Kamień → Kuraszewo → Nowokornino → Nowoberezowo → Hajnówka → Budy → Teremiski → Stara Białowieża → Białowieża → Grudki → granica państwowa między Polską a Białorusią → Biały Lasek → Szereszewo → Prużany → Różany → Łyskowo → Nowy Dwór (**żółty, 58 km w części polskiej, 146 km na Białorusi**);
- Etnograficzny szlak rowerowy gminy Kleszczele;
- Green Velo – odcinek w powiecie hajnowskim: Kleszczele → Czeremcha → Kuzawa → Kleszczele → Jelonka → Dubicze Cerkiewne → Stary Kornin → Hajnówka → Budy → Pogorzelce → Białowieża → Narewka → Siemianówka → Nowa Łuka → Eliaszuki.

SZLAKI W BIAŁOWIESKIM PARKU NARODOWYM (północno-zachodnia część Obrębu Ochronnego Rezerwat, k. Narewki)

- **zielony (7 km** z Narewki do BPN, **12 km** po terenie Parku, **17 km** z powrotem do Narewki, szlak prowadzi przez północny teren Obrębu);
- **czarny (7 km** z Narewki do BPN, **2 km** po terenie Parku, **9 km** z powrotem do Narewki).

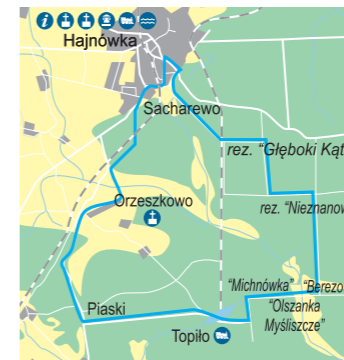
fol.: M. Nowakowski

SZLAKI NAREWKOWSKIE

- Mała pętla (długość: **18 km**; składa się z dwóch odcinków: **9 km szlak czarny**, **9 km szlak zielony**): Narewka → Janowo → składnica Szypulowa → Kosy Most → Gruszki → Narewka;
- Średnia pętla (długość: **36 km**; **szlak zielony**): do Kosego Mostu przebieg jak w małej pętli → Uroczysko → Wilczy Szlak (**zielony**) → Zamosze → Stare Masiewo → Nowe Masiewo → Olchówka → Guszczewina → Narewka;
- Duża pętla (długość: **45 km**; składa się z dwóch odcinków: **20 km szlak zielony**, **25 km szlak niebieski**): do wsi Stare Masiewo analogicznie jak średnia pętla → ścieżka edukacyjna Masiewo → Zalew Siemanówka (wieża widokowa „Maruszka”) → Siemieniakowszczyzna → Siemanówka → Leśna → Mikłaszewo → Narewka.

Szlaki rowerowe w regionie Puszczy Białowieskiej to blisko 500 km przygody! Łączą puszczańskie miasteczka i wsie osadzone na tle pól, łąk i lasów, które zdają się opierać rozpedzonej machinie czasu. Ze zbioru legend, twórców kultury i okruczeń tradycji powstała niezwykła opowieść, ukazująca to, co w regionie najpiękniejsze. Sprawdź!

Bazę wypadową dla wszelkich tras – w tym rowerowych – stanowi miasto **Hajnówka**. Tutaj ma swój początek – a dokładnie przy **pomniku żubra** w skwerze miejskim, przy ul. A. Zina, **niebieski szlak o charakterze pętli Hajnówka → Topiło → Hajnówka** (42 km) – jednak zanim wsiądziesz na rower, proponujemy selfie z żubrem. **„Hajnówka – Duchowa vitalność”** – te słowa najlepiej oddają charakter miasta. Hajnówka jest głównym ośrodkiem rozwoju regionu. To też „brama do Puszczy” – dostownie! Mijając znak drogowy z oznaczeniem nazwy miasta, wpadamy wprost w zieloną otchłań Puszczy Białowieskiej.

Historia miasteczka od początku związana jest z puszcza, a w okresie przedwojennym stanowiła prężnie rozwijający się ośrodek przemysłu drzewnego. Tradycja przetrwała – do dziś działają tu przedsiębiorstwa związane z produkcją drzewną. W mieście ma swoją siedzibę Zamiejscowy Wydział Zarządzania Środowiskiem Politechniki Białostockiej, kształtujący studentów na kierunkach związanych z ochroną środowiska i leśnictwem. Ale Hajnówka to również miejsce podlaskiej tradycji, wielokulturowości oraz wielu religii.

fol.: P. Tadejko

O tym przypomina zachwycająca architektura katolickich i prawosławnych świątyń, górujących nad miastem, śpiewny dialekt słyszany w codziennych rozmowach mieszkańców oraz echa podlaskich piosenek podczas imprez kulturalnych, np. Jarmarku Żubra (lipiec). **W Soborze Św. Trójcy** w Hajnówce (maj) odbywa się Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie

Dni Muzyki Cerkiewnej, zaś w **Kościele Katolickim p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego** znajdują się unikatowe, 28-głosowe organy, których można posłuchać podczas letnich koncertów organowych. W mieście ma swoją siedzibę również **Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej** prezentujące bogactwo kulturowe, historię i tradycje białoruskiej mniejszości narodowej, **Park Miniatur Zabytków Podlasia** oraz **Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa**, gdzie sympatyczny kowal opowie historię tego fachu oraz zabierze na warsztaty kowalstwa. Na wodne szaleństwo i masaż w SPA zaprasza z kolei **Park Wodny**.

Wyjeżdżając z Hajnówki trafimy prosto do Puszczy Białowieskiej, bowiem tam, gdzie kończy się cywilizacja człowieka, zaczyna królestwo Przyrody.

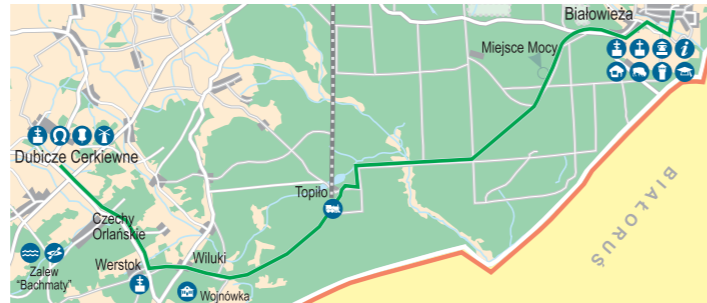
Trasa **niebieskiego szlaku Hajnówka → Topiło → Hajnówka** prowadzi przez malownicze doliny rzek Chwiszczej i Leśnej oraz 4 rezerваты: Głęboki Kąt, Nieznanowo, Olszanka Myśliszcze oraz Michnówka, prosto do ukrytej w leśnej gęstwinie osady **Topiło**, położonej na polanie w Puszczy. Wieś Topiło została założona w 1916 r. przez niemieckich osadników, przybywających tu w celu wyřębu drewna, a utworzony w 1933 r. sztuczny zbiornik powstał w celu

fot.: M. Nowakowski

jego składowania. Dziś to miejsce tchnie spokojem, a ciszę mąci jedynie melodyjny śpiew ptaków lub gwizd zbliżającej się kolejki wąskotorowej. W pobliżu stawów znajduje się mini-skansen kolejki leśnej, a przy nich wiaty, miejsce ogniskowe, plac zabaw i siłownia w plenerze. Wokół akwenu rozpościerają się ścieżki edukacyjne: „Puszczańskie Drzewa” oraz „Ochrony orlika krzykliwego”. Do tego zacisznego miejsca można dojechać rowerem bądź kolejką wąskotorową z Hajnówki (szczegóły na str. 44).

Przez Topiło wiedzie **zielony szlak (41 km) Dubicze Cerkiewne → Topiło → Białowieża**.

fot.: K. Borowik

Podróżując szlakiem, mamy okazję wykąpać się w **zalewie Bachmaty** w Dubiczach Cerkiewnych, poznać wnętrze dawnej chaty podlaskiej w **Izbie Kultury i Tradycji OSP w Dubiczach Cerkiewnych**, zobaczyć ostatnie drzewostany dawnej Puszczy Bielskiej (niegdyś porastającej teren powiatu hajnowskiego) chronione przez rezerwat Czechi Orłańskie, zajrzeć do wnętrza **zabytkowej cerkwi z 1768 r. w Werstoku**, zrobić zdjęcie przy czynnej kolejce wąskotorowej w Topiło oraz „naładować się” pozytywną energią w „Miejscu Mocy” (str. 40). A kto wie, być może uda się odnaleźć legendarny skarb Napoleona – rzekomo ukryty gdzieś w okolicy Dubicz przez Francuzów wracających w 1812 r. z Rosji lub usłyszeć bicie cerkiewnych dzwonów legendarnej cerkwi p.w. św. Piotra i Pawła, która miała zapaść się pod ziemię (cerkiew została ufundowana w 1553 r. przez króla Zygmunta Augusta i mieściła się w miejscu gdzie dziś stoją kapliczka i kamienny krzyż z wy-

fot.: M. Nowakowski

rytym rokiem 1902). Malownicza sceneria Puszczy Białowieskiej skrywa niejednen skarb. Nawet jeśli nie uda się odnaleźć tych legendarnych, wrażeń dostarczą przyroda, kultura i ludzie. Meta zielonego szlaku znajduje się w Białowieży. Po jej atrakcjach prowadzi **czarny szlak Wokół Białowieży i Polany Białowiejskiej (13,5 km)**.

Białowieża to miejsce wyjątkowe, którego historia nadal żyje – utrwalona w nazwie osady (nazwa prawdopodobnie pochodzi od białej wieży z dworku myśliwskiego Stefana Batorego), murach zabytkowych **cerkwi: p.w. Mikołaja Cudotwórcy z 1894 r. i kaplicy prawosław-**

nej p.w. Św. Cyryla i Metodego z 1873 r. (znajduje się w niej XVII-wieczna ikona Opieki Najświętszej Marii Panny), czy skarbach architektury, które można obejrzeć m.in. w **Skansenie Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia**. Niezwykłych wrażeń dostarcza wizyta w **Białowiejskim Parku Narodowym** – najstarszym parku w Polsce, założonym w 1921 r.

fot.: A. K. Kobus

Najcenniejszym obiektem przyrodniczym BPN jest obszar objęty ochroną ścisłą, położony w widłach rzek: Narewki i Hwoźnej. **Obręb Ochronny Rezerwat** w Białowieskim Parku Narodowym to unikatowa przyroda – charakteryzuje się dużą różnorodnością biologiczną i bogactwem niejednokrotnie rzadkich roślin i zwierząt. Będąc tu, możemy zobaczyć jak wyglądają lasy całkowicie nietknięte działalnością człowieka, a które wiele wieków temu porastały te tereny. Turystom udostępniona jest **trasa „Do dębu Jagietty” (4 km)**, po rezerwacie poruszając się można wyłącznie z przewodnikami, którzy pomogą nam poznać puszczański świat. Czy wiecie, że Puszcza Białowieska to królestwo grzybów tak rozległe, że do dziś nie znamy wszystkich gatunków? Nie brak także przyrodniczych osobliwości takich jak, np. śluzowce – organizmy z pogranicza świata zwierząt i grzybów, mających zdolność „chodzenia”. Wyobraźcie sobie – chodzące grzyby! Przy odrobinie szczęścia możemy także liczyć na spotkanie żubra.

Tym, którym się to nie uda zapraszamy do obiektów BPN: **Rezerwatu Pokazowego Żubrów**, znajdującego się 4 km od Białowieży, zamieszkanego także przez inne puszczańskie zwierzęta – m.in. rysie, jelenie, dziki i sarny. Obok Rezerwatu znajduje się **Pawilon Edukacyjny** – a w nim interaktywna sala edukacyjna z 12 stanowiskami, gdzie tematem przewodnim jest nie kto inny, tylko żubr – symbol Puszczy Białowieskiej. Korzystając z prezentacji multimedialnych poznamy całą masę żubrowych faktów.

Z kolei nowoczesne **Muzeum Przyrodnio-Leśne** w Białowieży w ciekawy sposób przybliży nam przyrodę i historię Puszczy Białowieskiej oraz działalność człowieka na tym terenie. Po dniu pełnym wrażeń zachęcamy do odpoczynku w zabytkowym Parku Pałacowym, założonym wokół wznoszonej w latach 1889-1894 myśliwskiej rezydencji carów Rosji. Niestety pałac zniszczyła wojna, za to do dziś nad stawami góruje zabytkowy **Dworek Gubernatora Grodzień-**

fot.: M. Nowakowski

fot.: M. Nowakowski

skiego z 1845 r. Obecnie jest to siedziba Ośrodka Edukacji Przyrodniczej BPN, organizującego zajęcia dydaktyczne dla dzieci i młodzieży, a we wrześniu – Wystawę Grzybów. W Parku zobaczymy pozostałe zabudowania carskie: Dom Marszałkowski, Dom Szoferów, Stajnię Carską, bramę kuchenną.

Na północ od Białowieży, we wsi Stare Masiewo i Zamosze znajdują się „bramy” do północno-wschodniej części Białowieskiego Parku Narodowego, spinającej dwie miejscowości – Białowieżę (to południowoschodnia część Obrębu Ochronnego Rezerwat, dawny rezerwat ścisły) i Narewkę (to północnozachodnia część Obrębu Ochronnego Rezerwat, dawny Obręb Ochronny Hwoźna). Północnozachodnia część Parku udostępniona jest indywidualnym turystom bez przewodnika. Grupy zorganizowane, liczące ponad 20 osób, muszą mieć przewodnika licencjonowanego przez BPN.

Przez teren północnozachodni Parku biegają interesujące szlaki

piesze (str. 22) oraz dwa rowery – **zielony (7 km z Narewki do BPN, 12 km po terenie Parku, 17 km z powrotem do Narewki, szlak prowadzi przez północny teren Obrębu)** oraz **czarny (7 km z Narewki do BPN, 2 km po terenie Parku, 9 km z powrotem do Narewki)**. Z myślą o turystach szlaki zostały uzupełnione o pełną infrastrukturę turystyczną – krótkiemu odprężeniu posłużą wiaty wypoczynkowe, zaś wysoka na cztery piętra **wieża widokowa** w uroczysku Kosy Most oraz **ostoje żubrów** w uroczyskach Czoło i Kosy Most umożliwią spotkanie leśnych mieszkańców.

fot.: K. Borowik

Na północ od Narewki znajduje się zbiornik wodny Siemianówka, będący jednym z największych sztucznych jezior w Polsce. To tu w 2005 r. kręcono film „Opowieści z Narnii”. Także wartkie meandry rzeki Narewka nie zawiodą – ma tu swój początek szlak kajakarski (str. 43).

Zanim wsiądziemy w kajak, damy się porwać na rowerowe trasy. **Zielony szlak narewowski w postaci trzech pętli (mała pętla – długość: 18 km; średnia pętla – długość: 36 km; duża**

fot.: M. Nowakowski

pętla – długość: 45 km) wiedzie przez stare, puszczańskie miejscowości położone wokół północnej części Białowieckiego Parku Narodowego oraz w głąb puszczy, łącąc wiele ciekawostek przyrodniczych i kulturowych, m.in.: **osobliwości przyrodnicze („zakochane drzewa”), wieże widokowe i ostaje żubrów** (m.in. w uroczysku Kosy Most), zabytkowe obiekty sakralne (m.in. **cerkiew p.w. św. Jerzego Zwycięzcy** w Siemianówce z XVIII w., czy **cerkiew p.w. św. Mikołaja** z 1864 r. w Narewce), **żydowski cmentarz**

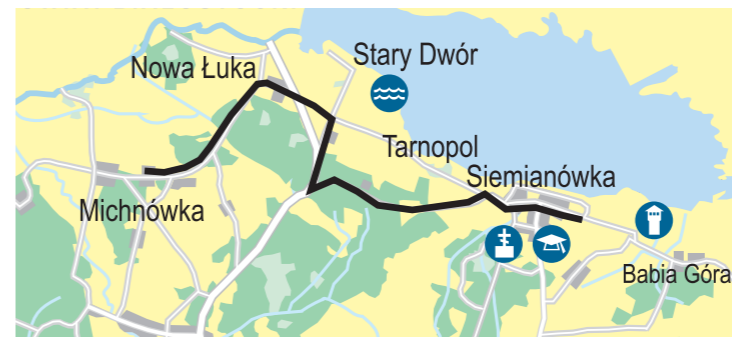
kirkut w Narewce, **Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Nadleśnictwie Browsk** w Gruszkach, **Galerię im. Tamary Sołowiewicz** w Narewce.

Na trasie znajduje się również **Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Siemianówce** www.oee.narewka.pl

Oferta Ośrodka dla grup to: zajęcia o tematyce przyrodniczej, warsztaty rękodzielnicze, czy

wycieczki w głąb puszczy. W Ośrodku znajduje się ponadto 48 miejsc noclegowych oraz wypożyczalnia sprzętu sportowego.

Podczas gdy zielone szlaki narewowskie opowiadają o Puszczy Białowieckiej, **szlak łącznikowy Michnówka → Nowa Łuka → Stary Dwór → Tarnopol → Siemianówka (czarny, 11 km)** wiedzie przez wsie wzdłuż malowniczego

zbiornika Siemianówka. Wybudowany w latach 1977-1993 sztuczny akwen to doskonałe miejsce do uprawiania sportów wodnych: windsurfingu, żeglugi, kajakarstwa i kąpeli. Zapaleni wędkarze i miłośnicy ptaków również się nie rozczarują. Nie lada atrakcję stanowią również rejsy wycieczkowe statkami turystycznymi „Dzika Orla” i „Igor”. Zmęczeni rowerzyści mogą liczyć na chwilę relaksu w **Ośrodku Rekreacyjno-Sportowym na Starym Dworze**. Ośrodek jest doskonałą bazą do aktywnego wypoczynku nad wodą. W jego skład wchodzi: plaża, 6 wiat ogniskowych, plac zabaw dla dzieci, dwa boiska

do tenisa, boiska badmintonowe oraz siatkówki i koszykówki oraz ścianka wspinaczkowa. A w stódkim „nic nie robieniu” można pograć się na jednym z dwóch kąpielisk zlokalizowanych przy zbiorniku. Teren wokół Ośrodka posiada wygodny parking oraz zadaszone miejsca ogniskowe pozwalające na grillowanie bez względu na pogodę. Biwakowicze oraz turyści z przyczepą campingową mają możliwość skorzystania z podłączenia do energii elektrycznej oraz zaplecza socjalno-sanitarnego (łazienki, prysznic, umywalki). W sezonie odbywają się w ośrodku letnie koncerty nad wodą.

fot.: M. Nowakowski

fot.: P. Swiderski

Czarny szlak łącznikowy Siemianówka → Michnówka

łączy się z trasą „Do Puszczy Ładzkiej” (niebieską, 36,6 km) wiedzie przez obszar dawnej Puszczy Ładzkiej, położonej w górze rzeki Narew. Ponad 350 lat temu teren powiatu hajnowskiego porastała Puszcza Bielska, będąca sąsiadką Puszczy Białowieskiej. Dziś jej pozostałością jest mała Puszcza Ładzka. Centrum rozwoju regionu była wówczas Narew – niegdyś prężnie rozwijające się miasteczko portowe umiejscowione nad rzeką Narew. Stąd rozpoczyna się przygoda na niebieskim szlaku. Meandry rzeki Narew stanowiły niegdyś ważny szlak komunikacyjny oraz handlowy, dziś z wartkim nurtem nie płyną wielkie tratwy z towarami, a turystyczne kajaki (o szlaku kajakowym na str. 43).

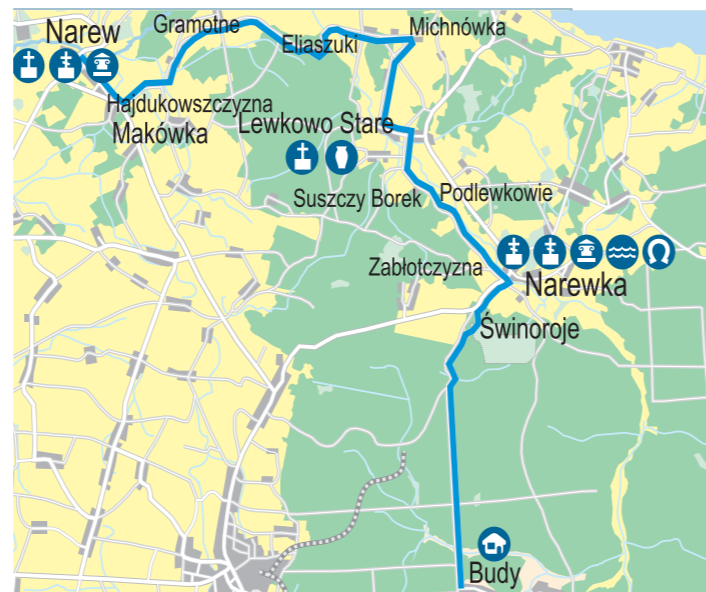
Dziś Narew to niewielka wieś – prawa miejskie utraciła w 1936 r. Nad miejscowością po sąsiedzku górują zabytkowe kopuły **cerkwi Podwyższenia Krzyża Świętego** z 1885 r. i strzeliste wieżyczki **kościółka**

Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Stanisława Biskupa i Męczennika z 1775 r., będącego najstarszym zabytkiem tego typu w województwie podlaskim. Do dziś można tam oglądać najstarsze pamiątki z czasów królowej Bony. Obraz Matki Boskiej Narwiańskiej, figura Chrystusa „od wykupu niewolników”, czy relikwie Świętego Krzyża świadczą o majętności dawnej królewskiej parafii i znaczeniu samego miasteczka.

Wielowiekową historię parafii uzupełniają legendy – jedna z nich wspomina o dworzaninie króla Zygmunta Augusta, który śmiertelnie ranny prosił o pochówek przy wejściu do kościoła.

fol.: P. Swiderski

Wchodzący do świątyni ludzie mieli po nim deptać po wsze czasy, by mógł on odkupić winy i grzechy jakich dopuścił się za życia. W innej wersji historia opowiada o skruszonym rozbójniku. O czasach świętości Narwi przypomina **układ miejscowości**, który nie zmienił się od 500 lat – z rynkiem w cen-

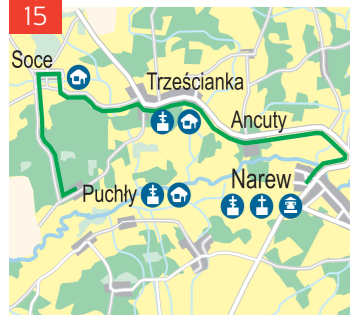
fol.: M. Nowakowski

trum oraz okalającymi go domami. Do dziś także, tak jak pięć wieków temu, organizowane jest tu w każdy wtorek targowisko. W Narwi również można zwiedzić **Prywatne Muzeum Wsi**, prowadzone przez pasjonata, który ciekawie opowie o ekspozycjach zgromadzonych w muzeum.

W dalszej części szlak spina miejscowości położone wokół Puszczy Ładzkiej i wiedzie w głąb lasu. Malownicza scenografia puszczy oraz zabytki kulturowo-historyczne trzech gmin: Narew, Narewka i Białowieża to główne atuty tej trasy. A wśród nich: dolina rzeki Narew w Rybakach, zabytkowe obiek-

ty sakralne, m.in. **cerkiew p.w. św. Piotra i Pawła** z XVIII w. w Lewkowie Starym, **Podlaska Wioska Tematyczna** w Lewkowie Starym (prowadzone są tu warsztaty garncarskie i tkackie), **cmentarz żydowski (kirkut)** i **Galeria im. Tamary Sołonie-wicz** w Narewce. Z kolei **ścieżka edukacyjna „Pod Dębami”**

w Swinorojach, ukazuje zabiegi hodowlane wykonywane przez leśników. Przemierzając trasę niebieskiego szlaku zobaczymy **architektoniczne dziedzictwo regionu** – jak przed wiekami, tak i teraz miasternie zdobione domy stoją szczytem do ulicy (taki układ przestrzenny wsi to pamiątka

fol.: E. Zwierzyńska

pomiary włóczęj – wielkiej reformy agrarnej przeprowadzonej w XVI w., zapoczątkowanej przez królową Bonę). Ale na kulturowo-rowerowej mapie regionu Puszczy Białowieskiej jest miejsce szczególnie, gdzie piękno kulturowe podlaskiej wsi widać wyraźnie.

Szlak Kraina Otwartych Okiennic (zielony, 16,2 km), obejmuje trzy miejscowości o unikatowej architekturze: Puchły, Soce i Trześcianka. Kraina ulokowana w dolinie Narwi, nad rzekami Rudnia i Małynka, to perła architektury podlaskiej wsi. Wsie zachowały **zabytkowy układ przestrzenny** oraz **tradycyjną architekturę** – drewniane domy charakteryzują się bogatą ornamentyką, nawiązującą do zdobnictwa stosowanego w rosyjskiej architekturze ludowej. Specyfiką zabudowań jest bogata dekoracja okiennic, nad- i podokienników, narożników oraz dekoracyjnego oszalowania elewacji i szczytów. W zdobnictwie dominują motywy geometryczno-rolinne, które często pomalowane są na inny, kontrastowy kolor.

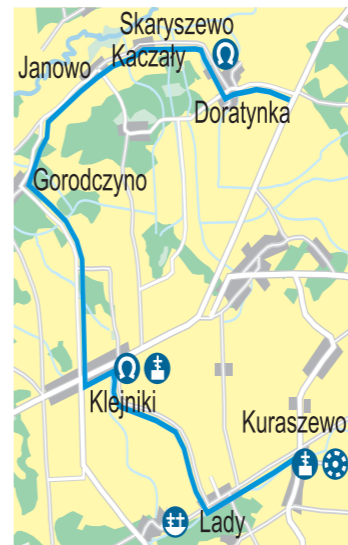
Bogate zdobienia podkreślały niegdyś zaможność rodziny oraz miały ją chronić przed nieszczęściami. Kolorowe okiennice są motywem przewodnim **warsztatów zdobienia pierników**, które odbywają się w Puchłach.

Ale krajobraz kulturowy „Krainy Otwartych Okiennic” to nie tylko architektura domów i zagrod. **Piękne cerkwie i krzyże wotywne** wtopione w krajobraz pól, łąk i lasów przypominają o tradycji tutejszych mieszkańców. Nad wsią Trześcianka górują kopuły **cerkwi p.w. Archanioła Michała** z 1867 r. Historia parafii sięga jednak nieco głębiej, bo już XVI w. – wtedy też prawdopodobnie powstała sama wieś.

Z kolei miejscowość Puchły to ośrodek kultu maryjnego. Wedle przekazów w Puchłach miało miejsce dwukrotne objawienie Matki Boskiej – w miejscu cudownych objawień stoi dziś **cerkiew p.w. Opieki Matki Bożej z cudowną ikoną Bogurodzicy** (XVIII w.). Kult puchłowskiej ikony istniał już w XVI w., a przekazy o jej uzdrowicielskiej mocy pochodzą z 1646 r. Wielowiekową historię liczy sobie także wieś Soce – miejscowość debiutuje na kartach historii w 1541 r. We wsi znajduje się drewniana kapliczka z XX w. **Uwaga!** Przemierzając trasę na odcinku Puchły – Soce uważajmy na zjawę złe-

go szlachcica – ponoć jego duch po dziś dzień błąka się po okolicy, pokutując za prześladowania poddanych. Kraina Otwartych Okiennic pozostała miejscem pełnym tradycji i legend.

Kolejnym szlakiem ukazującym piękno regionu jest **szlak „Do wsi w Dolinie Narwi” (niebieski, 23,4 km)**. Trasa spina walory puszczańskiego krajobrazu, legendy oraz historię opatrzoną istic królewskim akcentem. Współczesny szlak zbiega się z dawnym królewskim traktem, biegnącym niegdyś z Wilna i Grodna do Bielska Podlaskiego i Brześcia i dalej – do Lublina. Drogą, którą niegdyś podróżowali królowie i szlachta, dziś wędrujemy my. I tak, niebieski szlak ma swój początek w **Kuraszewie** – wsi istniejącej od XVI w. – przynajmniej tak twierdzi udokumentowana historia. Bowiem tajemnicze uroczysko **Zamczysko** wraz z **kurhanami** z okresów rzymskich to niezbity dowód osadnictwa tych ziem, sięgającego IV-V wieku n.e. Dziś nieco senna wieś niegdyś tętniła życiem – gdyby-

śmy przyjechali tu w XVI w., mogliśmy podziwiać dwa młyny wodne, zaś w jednej z dwóch karczm piwnych dotążyć do wesołej gromadki biesiadników. Współcześnie po tych budynkach nie pozostał ślad – do dziś za to, nieprzerwanie od 1868 r. ponad wsią górują kopuły **cerkwi p.w. św. Antoniego Piecherskiego**. Piękne świątynie, przydrożne krzyże i małe kapliczki to nieod-

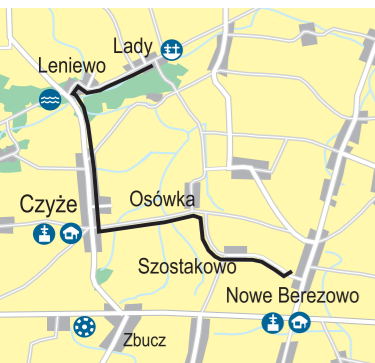

fol.: E. Zwierzyńska

łączny element okołopuszczańskiego krajobrazu. Wtopione w sielski, podlaski pejzaż strzegą mieszkańców oraz upamiętniają miejsca cudów – jak np. **kapliczka w Ladach**. Miejscowość **Lady** – niegdyś centrum administracyjne nieistniejącej już Puszczy Ładzkiej, dziś słynąca z cudownego źródła, któremu tradycja ludowa przypisuje właściwości lecznicze.

W dalszej części trasy miniemy wieś Klejniki, a niegdyś Zygmuntowo (nazwa na cześć króla Zygmunta Augusta) oraz jej sakralne skarby: nowoczesną **cerkiew p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego i cerkiew cmentarną p.w. Przemienienia Pańskiego** z lat 30. XX w. Ostatnim punktem na trasie jest Doratynka – wieś w dolinie Narwi. Historia miejscowości sięga XVII w., zaś nazwa utrwała na poty legendarne grodzisko Ratynek, które niegdyś górowało ponad puszcza na skraju rzeki Narew. Czy rzeczywiście tak było? Historia regionu ginie w mrokach dziejów, zastąpiona

przez legendy i podania. W pobliżu Doratynki znajduje się wieś Skaryszewo, gdzie możemy odwiedzić **Izbę Regionalną „Ruta”**.

Kolejny szlak na terenie dawnej Puszczy Ładzkiej, **szlak łącznikowy – Czyże → Szostakowo → Nowoberezowo (czarny, 43,5 km)** także umożliwi poznanie architektury sakralnej i wiejskiej Podlasia. Trasa biegnie przez Gminę Czyże. Ze wsi Lady wędrujemy do Leniewa, gdzie na rzece Łoknica został utworzony niewielki zbiornik wodny. Tutaj co roku w czerwcu odbywa się festyn Kupalinka, przywołujący obrzędy starostwiankiego święta Nocy Kupały. Dalej trasa prowadzi do gminnej miejscowości **Czyże** – niegdyś siedziby strzelców Puszczy Białowieskiej. O historii Czyż przypomina **zabytkowy układ urbanistyczny** (XVI w.) z drewnianymi domami. Znajduje się tu również nowoczesna **cerkiew murowana p.w. Zaśnięcia Najświętszej Bogurodzicy**, a także **kapliczka p.w. św. św. Kosmy i Damiana z 1812 r.** Dalej trasa szlaku wiedzie przez wsie: Osówkę, Szosta-

foto.: K. Borowik

kowo do Nowoberezowa – „wsi cerkiewek”, oddalonej 4 km od Hajnówki. Znajduje się tu m.in. drewniana **cerkiew p.w. św. Jana Teologa** z XVIII w. oraz murowana **cerkiew p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego** z 1873 r. Będąc w Nowoberezowie warto zajrzeć również do Zagrody Stefana – naocznie przekonamy się jak niegdyś wyglądało wnętrze wiejskiej chaty (dawny design zachwyca), właściciel także prowadzi fermę strusi. W Nowoberezowie – Podlaskiej Wiosce Tematycznej znanej jako „Wieś pod kopułami”, możemy także wziąć udział w warsztatach wyrobu świeczek woskowych i pisania ikon.

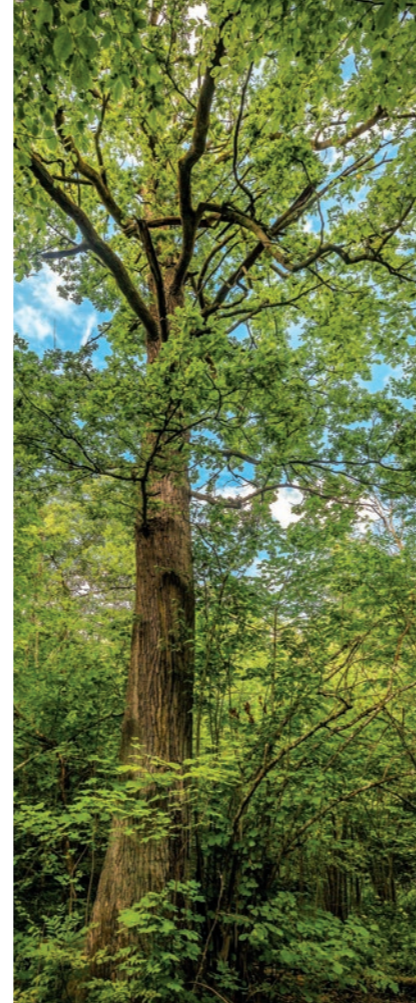

foto.: M. Nowakowski

Czarna Szlak łącznikowy łączy się ze szlakiem **niebieskim „Do wsi w dolinie Narwi”**, **czerwonym Hajnówka → Dubicze Cerkiewne → Czeremcha → Piaski** oraz **żółtym Białowieskim Szlakiem Transgranicznym**.

Z Hajnówki wiedzie kolejny ciekawy szlak – **Hajnówka → Dubicze Cerkiewne → Czeremcha → Piaski (czerwony, 84 km)**. Trasa obejmuje pięć gmin, ukazuje piękno podlaskiej kultury, wyeksponowanej na tle Puszczy. Zabytkowe cerkwie w Nowoberezowie, Werstoku, Kleszczelach czy Czeremchu, **kapliczka z cudownym źródłem w Starym Korninie**, drewniane zabudowania o unikatowej ornamentyce w Wojnowce, Czyżach czy Dubiczach Cerkiewnych to główne atuty tego szlaku. Podróżując czerwonym szlakiem poznamy także wielowiekową historię regionu.

Najwięcej archeologicznych skarbów jest w gminie Czyże. Wszystkie znajdują się na **archeologicznej ścieżce edukacyjnej**, która rozpoczyna się przy budynku Urzędu Gminy w Czyżach;

można tu zobaczyć wystawę pn. „Zabytki archeologiczne gminy Czyże”. Dalej prowadzi do znajdującego się w lesie, pomiędzy wsiami Lady i Łuszczce, cmentarzyska z II w. n.e., a także do cmentarzysk niedaleko Kuraszewa oraz w uroczysku „Zamczysko”. W miejscowościach Kamień i Kojty można obejrzeć **kurhany**. Trasa kończy się w miejscowości Zbucz, przy dawnym grodzisku. Badania archeologiczne wykazały, iż wały

foto.: M. Nowakowski

grodziska pochodzą z IX-X w. Na jego terenie organizowany jest we wrześniu „Festyn Archeologiczny” z walkami wojów i średniowiecznymi warsztatami rzemieślniczymi. Z kolei w okolicy tajemniczego cmentarzyska Hrabniak (zagubionego na drodze pomiędzy Zbuczem a Czyżami) znajdują się **kurhany**. Fragment czerwonego szlaku biegnący w gminie Czeremcha przebiega wzdłuż granicy polskiej części Puszczy Białowieskiej.

Przygraniczy charakter ma także **zielony szlak Czeremcha** →

Siemiatycze (59 km). Czeremcha to węzeł kolejowy regionu – przypomina o tym również **Izba Tradycji, Pamięci Regionu i Kolei**. Będąc w Czeremscze nie sposób nie zajrzeć do Gminnego Ośrodka Kultury, gdzie w ramach „szkoły ginących rzemiosł” możemy spróbować swoich sił w tradycyjnych **warsztatach tkackich, garncarskich i wyplatania ze słomy**. Dalej szlak wiedzie przez miejscowości, których drewniana zabudowa, układ przestrzenny, zabytkowe objekty sakralne oraz pozostałości historyczne przypominają o historii

i kulturze regionu. Zróżnicowany jest także mijany krajobraz – od pól, lasów, piaszkowych wydm w okolicy wsi Berezyszczę i Zubacze po rzekę Bug. Szlak łączy region Puszczy Białowieskiej i Dolinę Bugu, prowadzi do Mielnika – jednego z najstarszych historycznych grodów na Podlasiu.

Ponadlokalny charakter ma również **Podlaski Szlak Bociani (czerwony, 412 km, w powiecie hajnowskim ok. 62 km)**. Biegnie przez cztery parki narodowe – Białowiecki, Narwiański, Bie-

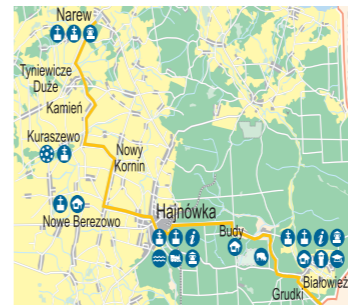
fot.: E. Zwierzyńska

fot.: M. Nowakowski

brzański i Wigierski. Podążając śladem bociana, turysta pozna je walory przyrodnicze i kulturowe regionu Puszczy Białowieskiej. Na trasie m.in. Białowiecki Park Narodowy, Galeria Kresy w Pogorzalcach, Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich, zbiornik wodny Siemianówka, Podlaska Wioska Tematyczna w Lewkowie. Ale na tym nie koniec atrakcji – w Odrynkach zwiedzimy usadowiony na wyspce na rzece **skit św. św. Antoniego i Teodozjusza Kijowsko-Pieczerskich**, w Narwi popłyniemy kajakiem (lub w dalszym ciągu pojedziemy rowerem) do Krainy Otwartych Okienic ukazującej architektoniczne skarby regionu.

Przez region Puszczy Białowieskiej biegnie również **Białowiecki Szlak Transgraniczny (żółty, 58 km po stronie polskiej)**, spinający Puszczę Białowieską po obu stronach granicy. Trasa szlaku wiedzie przez powiat hajnowski i rejon prużański (Republika Białorusi); „polski” odcinek kończy się na przejściu granicznym Białowieża – Piere-

row. Białowiecki Szlak Transgraniczny to ponad 200 km przygody (58 km w części polskiej, 146 km na Białorusi) umożliwiającej poznanie przyrody, unikatowej kultury oraz mieszkańców.

Uwaga! Od 1 stycznia 2018 r. funkcjonuje strefa turystyczna „Brześć”, którą można zwiedzać bez wizy w okresie od 1 do 10 dni. Ruch bezwizowy odbywa się m.in. na Przejściu Granicznym Białowieża – Piererow! (str. 48).

Wytrawnych rowerzystów zapraszamy na **Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo**, łączący pięć województw Polski Wschodniej

fot.: P. Tadejko

(Lubelskie, Podkarpackie, Podlaskie, Świętokrzyskie i Warmińsko-mazurskie). Trasa w Podlaskim liczy 590 km, prowadzi przez miejsca cenne przyrodniczo, zabytki i ważne węzły komunikacyjne. W regionie Puszczy Białowieskiej trasa szlaku wiedzie przez Czeremchę, Kleszczele, Dubicze Cerkiewne, Hajnówkę, Białowieżę, Nową Łukę do rzeki Narew. Trasa została dobrze oznakowana i uzupełniona o punkty małej infrastruktury turystycznej, tzw. MOR-y, czyli Miejsca Obsługi Rowerzysty wraz z tablicami informacyjnymi. A na odpoczynek można się udać do rekomendowanych Miejsc Przyjaznych Rowerzystom.

Więcej na: www.greenvelo.pl

Będąc na trasie Green Velo, w Kleszczelach zboczmy na chwilę na **Etnograficzny szlak rowerowy gminy Kleszczele** – bo naprawdę warto! Szlak promuje dawne obrzędy i zwyczaje podlaskiej ziemi. Mieszkańcy wsi Saki zapraszają na warsztaty pieczenia bustowej tapy, z kolei mieszkańcy Dobrowody

– na warsztaty pieczenia woselnego korowaja. Istnieje także możliwość zamówienia korowaja na wesele (kontakt – **Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach**).

Z kolei w Toporkach poznamy dawne obrzędy żniwne, zwane Perepelicą. Przemierzając szlak można odkryć ukryte historyczno-kulturowe skarby Kleszczelowskiej ziemi o istic królewskim rodowodzie – Kleszczele zało-

żono z rozkazu króla Zygmunta I Starego. Kleszczele były miastem królewskim – bo założonym na gruntach należących do króla.

Więcej o szlaku: www.etnoszlak.pl

Obok szlaków rowerowych, przez Puszcę i jej otoczenie bieżą szlaki piesze, prezentujące piękno lesistej krainy, uzupełniając rowerowe trasy o wiele ciekawostek – przyrodniczych, historycznych i kulturowych.

foto.: P. Tadejko

Szlaki turystyczne piesze

SZLAKI PIESZE

- „Szlak walk partyzanckich”: Hajnówka → Narewka (**czzerwony, 22 km**);
- Białowieża → Topiło (**żółty, 19 km**);
- Białowieża → Czerlonka Osada → Zwierzyniec (**niebieski, 17 km**);
- „Miejscami Pamięci Narodowej” – Białowieża (**czzerwony, 14 km**);
- Białowieża → Siemianówka (**niebieski, 41 km**);
- Białowieża → Narewka (**żółty, 21 km**);
- „Wilczy Szlak” Zamosze → tzw. Kosy Most (**zielony, 11,5 km**);
- Stare Masiewo → Uroczysko Głuszec → Stare Masiewo (**czzerwony, 6,5 km**);
- „Carska Tropina” (**czarny, 4 km**);
- „Kleszczele – miasto królewskie na Kresach” – szlak miejski.

SZLAKAMI KULTUROWEGO PIĘKNA REGIONU

- „Szlak Prawosławnych Świątyń” (**żółty, 164 km**)
Białystok → Dojlidy Halickie → Zwierki → Pasyunki → Zabtudów → Ostrówki → Pawły → Ryboły → most na rzece Narew → Ploski → Knorozny → Chraboty → Rajsk → Haćki → Hryniewiczze Duże → Bielsk Podlaski → Parcewo → Orla → Szczyty → Czyże → Nowoberezowo → Hajnówka → Dubiny → Wasilkowo → Łosinka → Chrabostówka → Narew → Iwanki → Rohozy → Trześcianka → Folwarki Tylwickie → Topolany → Hieronimowo → Michałowo;
- „Carski Szlak” („Carski Hostinec”) (ok. 35 km)
Studziwody → Bielsk Podlaski → Widowo → Użyki → Łoknica → Podrzeczany → Czyże → Osówka → Kojty → Nowe Berezowo → Czyżyki → Hajnówka;
- Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum”.

Szlaki turystyczne piesze stanowią sieć spinającą walory historyczne, kulturowe oraz przyrodnicze. A gdy strudzonego piechura dopadnie zmęczenie, może liczyć na chwilę odpoczynku w przytulnych kwaterach, gdzie gościnni mieszkańcy poczęstują regionalnymi specjałami.

foto.: E. Zwierzyńska

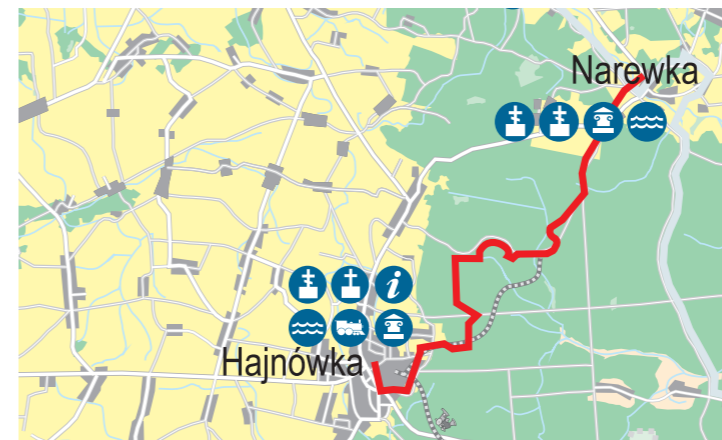
fol.: P. Tadejko

Punktami wypadowymi szlaków pieszych są: Hajnówka – **Duchowa Witalność**, Białowieża – **puszczańska stolica** oraz Narewka – **regionalna przystań kajakowa, Zielona Kraina Dobrych Wiatrów**.

Interesująco przedstawia się szlak „**Kleszczele – miasto królewskie na Kresach**”, ukazujący wielowiekową historię, kulturę i piękno miasta Kleszczele – miasta ukochanego przez królową Bonę. Ścieżka rozpoczynająca się przy **pomniku Zygmunta**, prowadzi turystę do najciekawszych punktów w mieście, m.in. zabytkowych świątyń, czy **Centrum Turystyki i Kultury „Hładyszka”**. Wiekulturowość to obok przyrody główne atrakcje na pieszych szlakach. Ale jest jeszcze historia. To w Hajnówce mają swój początek szlaki historyczne. Puszczańskie drzewostany odnotowały w kronikach stojów echa żołnierskich pieśni, strzępy modlitw, wojenną wrzawę...

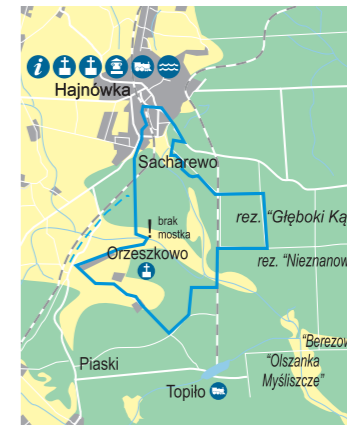
Wędrując **czerwonym szlakiem Hajnówka → Narewka (22 km)**

podążymy szlakiem oddziałów partyzanckich. Dawna trasa powstańcza dziś jest malowniczą trybą łączącą centrum rozwoju regionu – Hajnówkę z Narewką. Mająca swój początek w Hajnówce trasa szlaku biegnie przez **rezerwat „Lipiny”**, chroniący jedyne na terenie Puszczy stanowisko dębu bezszypułkowego, do tajemniczego **rezerwatu Szczekotowo**. To jedno z najbardziej niezwykłych miejsc w lesie. Rezerwat chroni największe w Puszczy **cmentarzysko kurhanowe** – jest ich tu aż 131,

pochodzą z X-XIII w. W odległości 7 km od rezerwatu Szczekotowo dochodzimy do skraju lasu i osady Świnoroje, gdzie znajduje się miejsce ogniskowe, a także **ścieżka dydaktyczna „Pod Dębami”** Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Puszczy Białowiejskiej”. A stąd już blisko do Narewki.

Kolejnym historycznym szlakiem jest **szlak „Śladami Powstania Styczniowego” (niebieski, 31 km)**. Ścieżka ma charakter pętli, biegnie z Hajnówki

do Orzeszkowa, następnie Łozic, skąd kierujemy się do rezerwatu **Głęboki Kąt** (uwaga na kolejkę wąskotorową!), skąd wracamy z powrotem do Hajnówki. Na trasie szlaku znajdują się liczne pomniki upamiętniające powstańcze walki – we wsi Orzeszkowo znajduje się pomnik powstańców rozstrzelanych w 1863 r. W Łozicach stoi pomnik upamiętniający walkę polskich i radzieckich partyzantów z okupantem hitlerowskim, z kolei minąwszy rezerwat Głęboki Kąt, w końcowym odcinku trasy,

za szosą do Białowieży znajduje się miejsce straceń z lat 1941-1943. Wojenna zawierucha nie oszczędziła ani puszczy ani jej mieszkańców... Poza miejscami pamięci narodowej, na szlaku znajdują się ciekawe atrakcje – z Łozic trasa biegnie przez puszczańskie ostępy prosto do **Car Dębu** – niezwykłego pomnika przyrody. Choć majestatyczny dąb usechł w 1984 r., a jego sława bezpowrotnie minęła, to wciąż stoi, strzegąc lasu. Zanim jednak wyruszymy na spotkanie z carskim drzewem, zróbmy sobie przerwę na zabawę w Orzeszkowie – w wesołej **Chatce Baby Jagi**. W bajkowej chatce przypominającej domek z piernika czeka dużo niespodzianek – gry i zabawy rekreacyjne dla dzieci i dorosłych.

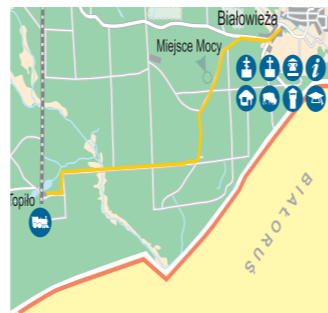
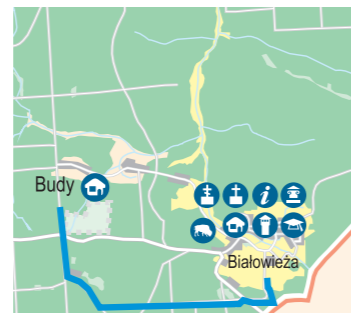
Z kolei w Białowieży ma swój początek pięć szlaków pieszych: **miejscami pamięci narodowej w Białowieży (czerwony, 14 km)**, **Białowieża → Topito (żółty, 19 km)**, **Białowieża → Czerlonka Osada → Zwierzyniec (niebieski, 17 km)**, **Białowieża →**

Siemianówka (niebieski, 41 km) i **Białowieża → Narewka (żółty, 21 km)**.

Szlak miejscami pamięci narodowej w Białowieży (czerwony, 14 km) to doskonała lekcja historii, dokumentująca dramatyczną wojenną zawieruchę.

Po okolicach Białowieży oprowadza również **niebieski szlak Białowieża → Czerlonka Osada → Zwierzyniec**. Trasa rozpoczyna się przy zabytkowym, drewnianym dworcu **Białowieża Towarowa** (obecnie mieści się tam stylowa „Restauracja Carska”), prowadzi przez wsie Podola-

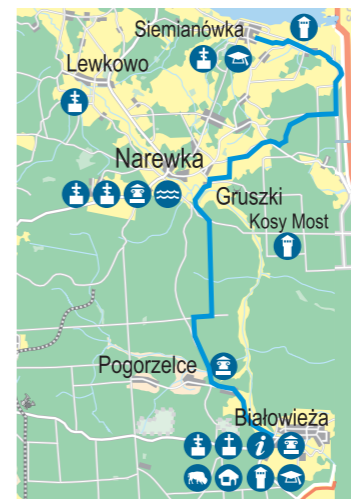

ny I i Podolany II, do **Ośrodka Edukacji Leśnej Jagiellońskie** w Nadleśnictwie Białowieża, w którym turysta może pogłębić swoją wiedzę o puszczy. W dalszej części szlak biegnie Trybem Jagiellońskim do śródleśnych miejscowości: Czerlonki, a stamtąd do Osady Zwierzyniec.

Z Białowieży wiodą także szlaki do malowniczych jezior – Topiła w gminie Hajnówka i Siemianówki w gminie Narewka. To dwa przeciwne kierunki, ale obie trasy są niezwykle urokliwe. **Szlak Białowieża → Topito** wiedzie przez rezerваты **Podcerkwa, Berezowo, Olszanka Myśliszcze, Michnówka**. Chronią one przede wszystkim miejsca bytowania motyli dziennych i kraśników. Szlak kończy się w leśnej osadzie Topito – stanowiącej końcowy przystanek kolejki wąskotorowej (str. 44, o Topile na str. 7).

Kolejna trasa, **Białowieża → Siemianówka** ukazuje piękno regionu w pełnej krasie – kulturowej i przyrodniczej. I tak, w Pogorzalcach można obejrzeć dzieła

lokalnych wytwórców w **Galerii Kresy**. Następnie miniemy uroczysko Stara Białowieża (mieszczące się w odległości ok. 1 km od Pogorzelec), gdzie znajduje się **Szlak Dębów Królewskich i Ksiąząt Litewskich** (str. 39). W dalszej części trasy szlak prowadzi leśnymi duktami wzdłuż granicy Białowieskiego Parku Narodowego oraz rezerwatu przyrody **Pogorzelec** – najmniejszego w Puszczy Białowieskiej. Kolejnym etapem wędrowki

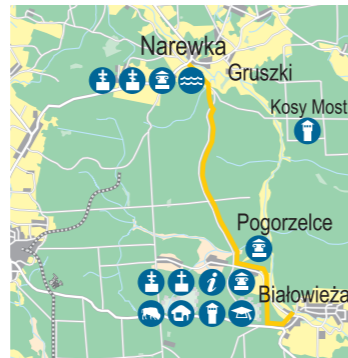

fot.: M. Nowakowski

Kolejnym etapem wędrówki jest **Babia Góra** (nazwa nie jest przypadkowa – w 1854 r. mieszkały tu same kobiety), gdzie znajduje się **wieża widokowa Maruszka**. Szlak kończy się w Siemianówce – wsi położonej nad jeziorem Siemianówka (patrz str. 12).

Z Białowieży wiedzie tutaj **żółty szlak pieszy (21 km)**. Na trasie – wieś Pogorzelce z **Galerią Kresy, Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich**, a przede wszystkim zachwycająca przyroda. A kto wie, może zza drzew wyjdzie nam na spotkanie sam król puszczy – żubr?

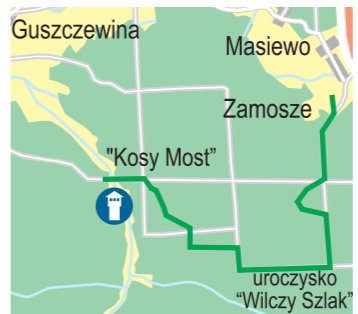
fot.: K. Borowik

W północno-zachodniej części Obrębu Ochronnego Rezerwat Białowiejskiego Parku Narodowego wytyczono szlaki.

Jeden z nich, **„Wilczy Szlak”**: **Zamosze → Kosy Most (zielony, 11,5 km)**, biegnie przez bory bagienne, uroczysko Głuszec, obok ekspozycji leśnej kolejki wąskotorowej na przystanku Głuszec, uroczyska Wilczy Szlak, w po-

bliżu którego zlokalizowana jest ścieżka edukacyjna „Trzy Zbiorowiska”. Tuż przy Kosym Moście znajduje się ścieżka do **ostoi żubrów** (dł. 200 m).

Inny szlak posiada trasę o charakterze pętli: **Masiewo → Uroczysko Głuszec → Masiewo (czerwony, 5,5 km)**. Masiewo to stara, puszczańska wieś o zabytkowym, szeregowym układzie urbanistycznym. Zachowana została drewniana architektura dawnej wsi podlaskiej, a nad gospodarstwami nadal górują studzienne żurawie. W dalszej części szlak prowadzi przez bory bagienne, wokół uroczyska Głuszec – dawnej ostoi głuszców. Przy szlaku znajdują się **pozostało-**

fot.: K. Borowik

jest miejscowość Gruszki, gdzie mieści się siedziba Nadleśnictwa Browsk. Jest to miejsce godne polecenia ze względu na liczne atrakcje: ciekawe ścieżki edukacyjne, w tym Żółty szlak św. Eustachego z kapliczką rzeźbioną w 360-letnim dębie, Park edukacji przyrodniczo-leśnej oraz Ośrodek Edukacji Ekologicznej, gdzie można wziąć udział

w zielonych szkołach lub warsztatach ekologicznych.

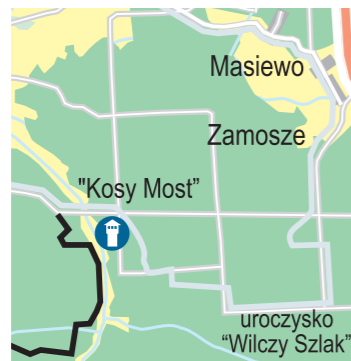
📌 Ciekawostka: Nadleśnictwo Browsk realizuje projekt „Żubr w kadrze”, polegający na całodobowej obserwacji żubra i innych zwierząt w Puszczy Białowiejskiej (**żubry on-line można obejrzeć na stronie nadleśnictwa: www.browsk.bialystok.lasy.gov.pl**).

ści dawnego osadnictwa w postaci mielerza do wypalania węgla drzewnego oraz **ekspozycja leśnej kolejki wąskotorowej na przystanku Głuszec**. Od szlaku w okolicy wsi Stare Masiewo odchodzi **szlak oznakowany kolorem czarnym, prowadzący do ostoi żubrów „Czoło” i cmentarza ewangelickiego (dł. 2 km)**. Turyści indywidualni mogą poruszać się po szlakach BPN bez przewodnika. Grupy zorganizowane, liczące ponad 20 osób, muszą mieć przewodnika licencjonowanego przez BPN. Przewodnika można wynajmując w Parku lub w biurach turystycznych w Białowieży i okolicy.

Przez północną część Białowieckiego Parku Narodowego biegnie również **szlak Carska Tropina (czarny 4 km)**. Rozpoczyna się na składnicy przed tzw. Kosym Mostem i biegnie wzdłuż doliny rzeki Narewka, starą drogą powstałą jeszcze za czasów carskich – stąd jego nazwa. Interesującym miejscem jest **wieża widokowa przy Kosym Moście** (wysoka na cztery piętra!), a także **punkt widoko-**

wy, z którego roztacza się widok na nadrzeczne łąki i obszar ochrony ścisłej BPN.

„**Szlak Prawosławnych Świątyń**” (żółty, 164 km) – szlak promuje kulturę prawosławia na Północnym Podlasiu, ukazuje jej architektoniczny dorobek – od monumentalnych świątyń, stanowiących wizytówkę regionu (m.in. **cerkiew p.w. Św. Mikołaja Cudotwórcy** z 1864 r. w Białymstoku, w której znajdują się relikwie Gabriela Zabłudowskiego), po małe zabytkowe cerkiewki wtopione w pejzaż wsi. Na trasie natrafimy również na małe

fol.: K. Borowik

kapliczki oraz krzyże wotywne.

„**Carski Szlak**” („**Carski Hostinec**”) (ok. 35 km) to trasa, którą przez Bielsk Podlaski do Białowieży podróżowali rosyjscy carowie, książęta i arystokraci. Po drodze – zabytki kulturowe i historyczne, świadczące o bogatej przeszłości tych terenów.

Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum” – szlak został stworzony z myślą o ukazaniu piękna drewnianej architektury oraz najciekawszych i atrakcyjnych turystycznie miejsc

znajdujących się w powiatach bielskim i hajnowskim. Na trasie mamy okazję zobaczyć drewniane budownictwo o unikatowej ornamentyce – zachwyca bogactwo form zdobniczych oraz bogate wnętrza prawosławnych świątyń. Szlak polecamy dla wszystkich, którzy dogłębnie chcą poznać kulturę i historię regionu.

Więcej informacji można uzyskać na stronie: www.drzewoisacrum.eu/pl/trasa

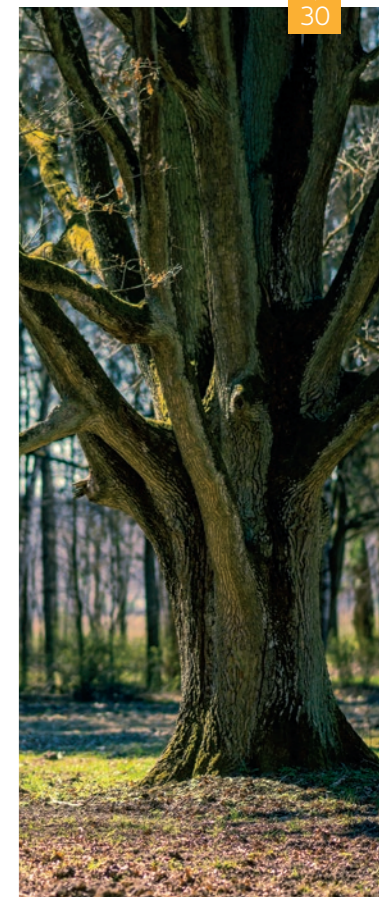
Szlaki nordic walking

Wędrówka szlakami nordic walking to doskonała okazja, by połączyć przyjemne z pożytecznym – marsz przez Puszcę pozwala wstuchać się w głos przyrody a równocześnie zadbać o kondycję.

Na terenie Puszczy Białowiejskiej wytyczono 3 Parki: **Nordic Walking Park „Kraina Puszczy i Żubra”**, **„Nordic Walking Park „Białowieża”** oraz **Nordic Walking Park „Kraina dobrych wiatrów”** – to 154 km znakomitych i czytelnie oznakowanych tras. Na trasach zainstalowano tablice zawierające propozycje ćwiczeń do samodzielnego wykonania oraz punkty pomiaru tętna. Nordic walking w Puszczy Białowiejskiej to popularna forma spędzenia wolnego czasu – we wrześniu zapraszamy na ogólnopolską imprezę Puchar Polski Nordic Walknig, organizowany przez Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Polską Federację Nordic Walking i Nadleśnictwo Hajnówka.

fol.: A. Panfiluk

fol.: P. Tadejko

TRASY W NORDIC WALKING PARK „KRAINA PUSZCZY I ŻUBRA”

- „Leśna przechadzka” (zielona) 3 km, ok. 30 min.;
- „W pobliżu Krynoczeki” (zielona) 9 km, ok. 1,5 godz.;
- „Wokół Sacharewa” (czerwona) 11 km, ok. 2 godz.;
- „Krajobrazy Czerlonki” (czerwona) 9 km, ok. 1,5 godz.;
- „Trybami Puszczy Białowieskiej” (czarna) 15 km, ok. 3 godz.;
- „Pętla Żubra” (czarna) 15 km, ok. 3 godz.;
- „Do Starej Białowieży” (czarna) 21 km, ok. 4 godz.

Nordic Walking Park „Kraina Puszczy i Żubra” stanowi sieć 7 szlaków, gdzie trasy poprowadzone są w postaci różnej wielkości pętli i posiadają punkty wspólne, a w niektórych miejscach pokrywają się i krzyżują – także ze szlakami pieszymi. Punkty wyjścia na trasy zlokalizowane zostały w 2 miejscach: przy Parku Wodnym w Hajnówce oraz na parkingu „Zwierzyniec” – przy drodze nr 689 Hajnówka – Białowieża.

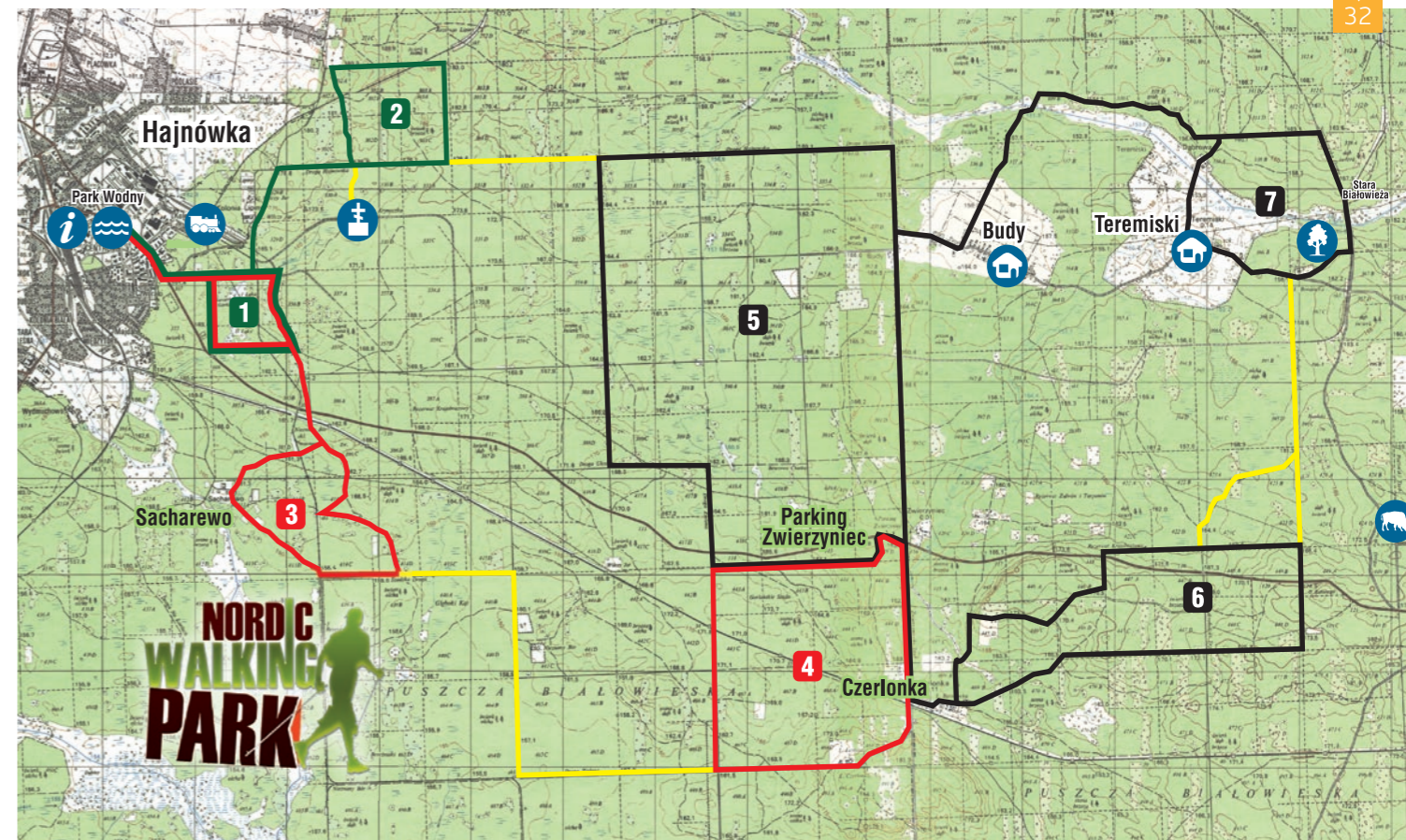
W trakcie marszu mamy okazję poznać wyjątkową przyrodę Puszczy Białowieskiej, ścieżki prowadzą przez malownicze rezerwaty: **Władystawa Szafera** (Leśna przechadzka, Krajobrazy Czerlonki), **Lipny** (w pobliżu Krynoczeki), **Głęboki Kąt** (wokół Sacharewa) i **Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej** (Trybami Puszczy Białowieskiej), **ścieżki edukacyjne**: „Szlak Dębów Królewskich i Wielkich Książąt Litewskich” (Do Starej Białowieży), niezwykłości przyrodnicze takie jak **„Góra Batorego”**, nosząca tytuł jednego z najwyższych wzniesień w polskiej

części Puszczy Białowieskiej (183 m n.p.m.). Nazwa nadana została na cześć króla, który polował w Puszczy Białowieskiej. Wedle legendy król Stefan Batory strudzony łowami wybrał na odpoczynek wzniesienie poroście dzikim drzewostanem. Współczesna droga przecina się z dawnym królewskim traktem.

W Krainie Puszczy i Żubra, za leśnymi zagajnikami, kryje się uroczysko Miednoje zwane **Krynoczką**. Krynoczek to miej-

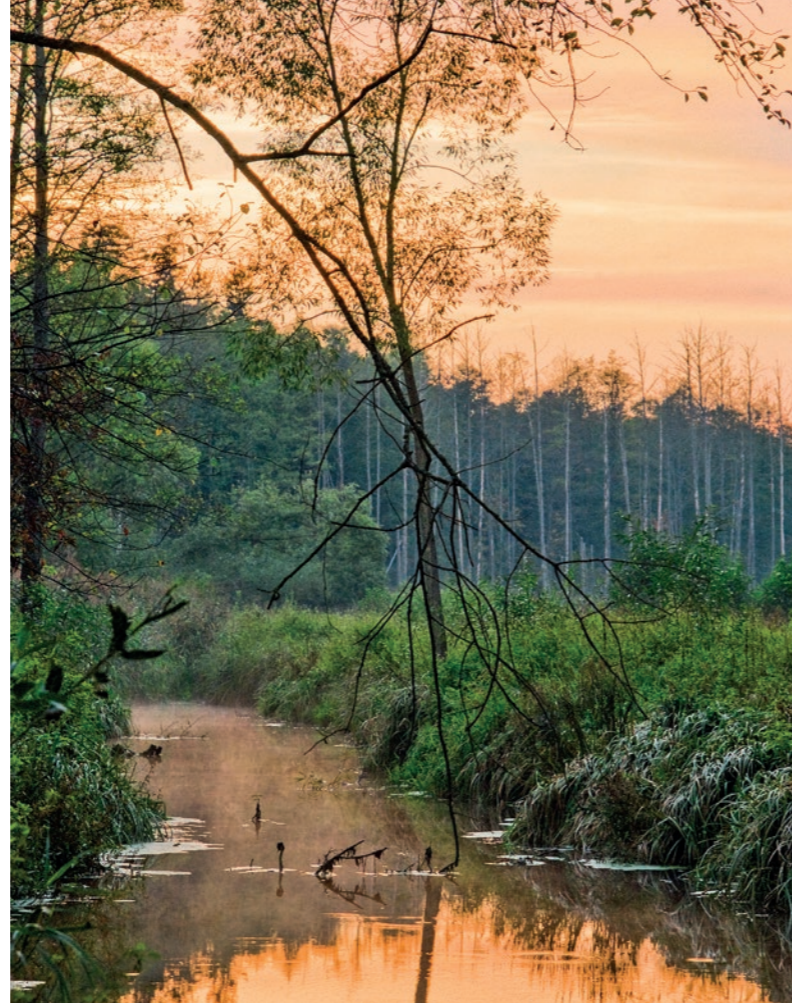
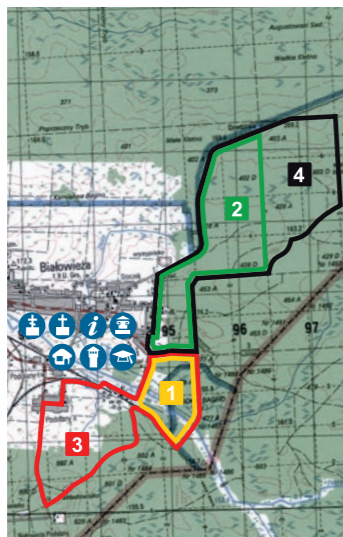
sce urokliwe i bardzo tajemnicze – od wieków płynęło tu święte źródło, mieszczące się przy **kapliczce św. Braci Machabeuszów** z 1848 r. Do dziś odbywają się tu nabożeństwa, zaś chorzy pocierają twarz chusteczką nasiąkniętą świętą wodą i zostawiają na Krynoczce – pozbywając się w ten sposób choroby.

TRASY W NORDIC WALKING PARK „BIAŁOWIEŻA”

- „Wysokie Bagno” (żółta) 3,6 km, ok. 30 min.;
- „Dziedzinka” (zielona) 8,8 km, ok. 1 godz. 20 min.;
- „Białowieski rekonesans” (czerwona) 8,9 km, ok. 1,5 godz.;
- „Białowieska wyprawa” (czarna) 10,6 km, ok. 1 godz. 40 min.

W skład Parku wchodzi 4 trasy, których początek zlokalizowano we wschodnich krańcach Białowieży – na parkingu leśnym przy ul. Stoczek. Trasy prowadzą leśnymi duktami i drogami Puszczy Białowieskiej oraz granicą Białowieskiego Parku Narodowego. **Rezerwat przyrody Wysokie Bagno**, urokliwie wijąca się rzeka Narewka, czy odrestaurowana zabytkowa **Stacja Kolejowa „Białowieża Towarowa”** to tylko niektóre z atrakcji, czekających na białowieskich trasach. Z parku korzystać mogą nie tylko entuzjaści nordic walking, ale również miłośnicy innych dyscyplin: biegacze, spacerowicze, a zimą także narciarze biegowi.

TRASY W NORDIC WALKING PARK „ZIELONA KRAINA DOBRYCH WIATRÓW” (okolice Narewki)

- „Leśny elementarz” (żółta) 4,2 km, ok. 25 min.;
- „Puszcząńska pętla” (zielona) 7,9 km, ok. 1 godz. 10 min.;
- „Siemieniakowszczyzna” (zielona) 8,2 km, ok. 1 godz.;
- „Narewowska Droga” (czerwona) 7,7 km, ok. 1 godz. 30 min.;
- „Kapliczka św. Eustachego” (czarna) ok. 12,7 km, ok. 2 godz.

Nordic Walking Park „Zielona Kraina Dobrych Wiatrów” to blisko 40 km znakomitych i czytelnie oznakowanych tras do uprawiania nordic walking.

W skład Parku wchodzi 5 tras. Wejście na nie zlokalizowano w 3 punktach: Ośrodku Edukacji Ekologicznej w Siemianówce, parkingu Nadleśnictwa Borwsk w Gruszkach oraz przy Urzędzie Gminy w Narewce.

Trasy wiodą w głąb Puszczy, ukazując piękno jej północnej części. Poza walorami przyrodniczymi wiele atrakcji czeka również w Nadleśnictwie Borwsk (str. 40) oraz **Ośrodku Edukacji Ekologicznej** w Siemianówce (str. 11).

fol.: E. Zwierzyńska

Wyznaczona trasa to blisko 10 km przygody, spinającej walory przyrodnicze i kulturowe Białowieży. Trasa szlaku biegnie przez **zabytkowy Park Pałacowy** w głąb Puszczy Białowieskiej. Park został założony na przełomie XIX-XX w., wokół wznoszonej w latach 1889-1894 myśliwskiej rezydencji carów Rosji. Jego powierzchnia wynosi blisko 50 ha. Głównym obiektem był pałac, który spłonął w 1944 r. Ocalała jedynie tak zwana brama kuchenna.

Park stanowi dziś urokliwe miejsce spacerowe, na którego terenie można zobaczyć pozostałości zabudowań carskich, np.: **Dom Marszałkowski, Dom Szoferów, Stajnię Carską, Dworek Gubernatora Grodzieńskiego z 1845 r.** (obecnie siedziba Ośrodka Edukacji Przyrodniczej, organizującego zajęcia dydaktyczne dla dzieci i młodzieży).

Spragniony odpoczynku turysta może liczyć na chwilę relak-

fol.: A. K. Kobus

su nad malowniczymi stawami, pomiędzy którymi stoi obelisk upamiętniający polowanie króla Augusta III Sasa urządzone w 1752 r.

Na terenie Parku Pałacowego mieści się Dyrekcja Białowieskiego Parku Narodowego, Muzeum Przyrodniczo-Leśne, a przy nim punkt informacji

turystycznej ze sprzedażą regionalnych pamiątek oraz pokoje gościnne. Sprzęt można wypożyczyć m.in. w Urzędzie Gminy Białowieża oraz ośrodkach sportu i biurach turystycznych (str. 45).

fol.: A. K. Kobus

Trasy questowe – poznaj region i odkryj jego skarby!

*Witaj w Krainie Żubra
wędrowcze kochany,
zapraszamy
do wspólnej zabawy!*

*Czekają Cię spacer
malowniczymi drogami,
podczas których zetkniesz się
z ciekawymi opowieściami.*

Questing to rodzaj gry terenowej – w rymowanych wierszykach ujęto ciekawostki, opowieści, legendy o miejscowościach gmin powiatu hajnowskiego. Przykładowo, w Narwi podążymy śladami królowej Bony, w Narewce odkryjemy historię żydowskiej społeczności, w Czyżach poznamy charakterystykę drewnianej architektury, zaś w Hajnówce quest przeniesie nas do dwudziestolecia międzywojennego, kiedy miasto było prężnie rozwijającym się ośrodkiem przemysłu drzewnego. Na tym jednak nie koniec niespodzianek, czas ujawnić kolejny na questowej drodze przystanek. Bo na końcu trasy... czeka skarby!

Co to jest? Tego zdradzić nie możemy, chętnie jednak podpowiemy, niespodzianka ręcznie zrobiona, symbolem questu opatrzona. Prezentacja regionu za pomocą questów pozwala w innowacyjny sposób poznać dane miejsce oraz miło spędzić wolny czas. Pakuj więc plecak i podążaj przed siebie śmiało, w Krainie Żubra spotka Cię przynajmniej jedno!

QUESTY – WYPRAWY ODKRYWCÓW W REGIONIE PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

 Questy o tematyce historycznej

Hajnówka – DRZEWIEJ W HAJNÓWCE – Quest o tematyce historycznej, związanej z przemysłem drzewnym w Hajnówce.
Opiekun: Miejska Biblioteka Publiczna w Hajnówce (czytelnia), ul. 3 Maja 45, tel. 85 682 29 69.

Narew – ŚLADAMI KRÓLOWEJ BONY W NARWI – Historycz-

ny quest o związkach Narwi z... królową Boną.

Opiekun: Gminna Biblioteka Publiczna w Narwi, ul. Mickiewicza 18, tel. 85 681 68 70.

Białowieża – SŁAWNII I ZNANI Z BIAŁOWIEŻĄ ZWIĄZANI – Wyprawa rowerowa po Białowieży o tematyce historycznej (quest rowerowy)
Opiekun: Wejmutka, ul. Kolejowa 1a, tel. 85 681 2117.

DAWNE BIAŁOWIESKIE ZAWODY

Opiekun: Urząd Gminy Białowieża, tel. 85 681 24 87.

„CARSKA BIAŁOWIEŻA”, „ŚLADAMI OSADNICTWA W PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ”
Opiekun: Białowiecki Park Narodowy, ul. Park Pałacowy 11, tel. 85 682 97 11.

Narewka – ŻYDOWSKA HISTORIA NAREWKI – Quest historyczny opowiadający o społeczności żydowskiej, niegdyś zamieszkującej Narewkę.
Opiekun: Stacja Kajakowa w Narewce, ul. Hajnowska 33, tel. 85 68 58 062.

fol.: A. K. Kobus

Siemianówka – **PRZYRODNI-CZE WĘDRÓWKI BRZEGIEM SIEMIANÓWKI** – Wyprawa prezentująca przyrodnicze ciekawostki w pobliżu Zalewu Siemianówka.

Opiekun: Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Siemianówce, ul. Szkolna 35, tel. 85 685 71 69.

Krynoczek – **ŚWIETLISTA KRYNOCZKA** – Quest mówiący o otoczeniu przyrodniczym Krynoczki.

Opiekun: Powiat Hajnowski, tel. 784 445 549.

Hajnówka – **PTAKI HAJNOWSKICH DRZEW** – Quest rowerowy prowadzi po malowniczych zakątkach Hajnówki i okolicach.

Opiekun: Park Wodny w Hajnówce, ul. 3-go Maja 50, tel. 783 376 256.

Białowieża – **MIESZKAŃCY PARKU PAŁACOWEGO W BIAŁOWIEŻY**

Opiekun: Białowiecki Park Narodowy, ul. Park Pałacowy 11, tel. 85 682 97 11.

Questy o tematyce kulturowej

Nowoberezowo – **WIEJSKI KRAJOBRAZ DREWNIEM ZDOBIONY** – Wyprawa rowerowa pokazująca podlaskie wsie w bliskiej okolicy Hajnówki (quest rowerowy)

Opiekun: tel. 508 930 409.

Czeremcha – **DZIEŁA RĄK Z CZEREMCHY** – Kulturowy quest mówiący o rękodziele artystów z Czeremchy.

Opiekun: Gminny Ośrodek Kultury w Czeremchu, tel. 85 685 00 84.

Czyże – **W POSZUKIWANIU LWA I KOGUCIKA W CZYŻACH** – Quest kulturowy opowiadający o architekturze drewnianej czyżowskich domów.

Opiekun: tel. 85 681 89 96.

Kleszczelce – **WIELONARODOWO W KLESZCZELACH** – Quest kulturowy o wątkach wielonarodowych w Kleszczelach.

Opiekun: Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach, ul. 1 Maja 19, tel. 85 681 80 54.

Dubicze Cerkiewne – **SZLAKIEM BŁĘKITU W DUBICZACH** – Quest o tematyce kulturowej w Dubiczach Cerkiewnych.

Opiekun: Gminna Biblioteka Publiczna w Dubiczach Cerkiewnych, ul. Główna 67, tel. 85 682 79 98.

i Ulotki dostępne do pobrania w postaci aplikacji mobilnej – „Questy – wyprawy odkrywców” lub plików do druku na stronach:

www.questy.com.pl
www.lot.bialowieza.pl

fol.: K. Borowik

fol.: K. Gago

Ścieżki edukacyjne Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Białowieża – Puszcza od kuchni

Puszcza Białowieża poza Białowieckim Parkiem Narodowym administrowana jest przez trzy nadleśnictwa: Hajnówka, Białowieża i Browsk z siedzibą w Gruszkach, k. Narewki.

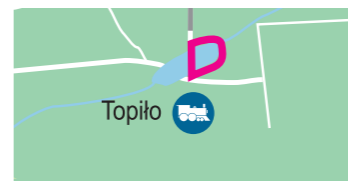
Nadleśnictwa przygotowały ciekawe oferty dla miłośników przyrody. Wytyczone ścieżki edukacyjne w sposób ciekawy odkrywają piękno dzikiej przyrody.

Oferta edukacyjna nadleśnictw to także warsztaty i zajęcia w ośrodkach edukacji – Ośrodku Edukacji Leśnej „Jagiellońskie” przy Nadleśnictwie Białowieża, Izbie Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Gruszkach koło Narewki wraz z Parkiem edukacji przyrodniczo-leśnej, a także Izbie edukacyjnej w Nadleśnictwie Hajnówka, wraz z Punktem edukacyjnym, składającym się z trzech wiat wystawowych i skansenem kolejki leśnej.

TEREN NADLEŚNICTWA HAJNÓWKI

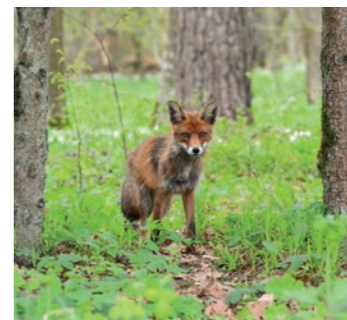
„Puszczańskie Drzewa” (0,5 km)

Ścieżka z 12 przystankami wokół śródleśnych stawów w miejscowości Topiło, przy których są umieszczone tablice informacyjne. W skład tej ścieżki wchodzi także Skansen Kolejki Wąskotorowej oraz Kapliczka Ekumeniczna.

„Tropem Orlika” (2,2 km)

Ścieżka usytuowana w sąsiedztwie osady Topiło. Dziesięć przystanków z tablicami zostało opatrzone ciekawymi piktogramami zachęcającymi do poznania tajemnic orlika i puszczy.

fol.: K. Borowik

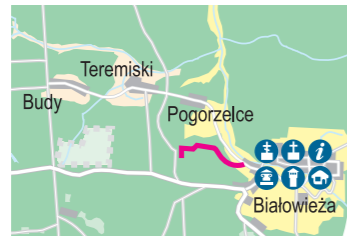
„Krajobraz Puszczy” (5,4 km)

Trasa biegnie przez **rezerwat Wysokie Bagno**, chroniący naturalny fragment świerkowego boru bagiennego oraz dolinę rzeki Narewka. Szlak kończy się przy **Ośrodku Edukacji Leśnej Jagiellońskie** Nadleśnictwa Białowieża, w którym odbywają się zajęcia warsztatowe i prezentacje przybliżające Puszcze Białowieżską.

„Żebra Żubra” (3,6 km)

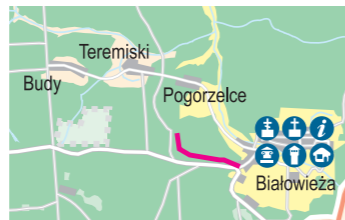
Jedna z najstarszych ścieżek w Polsce. Rozpoczyna się przy szosie łączącej Białowieżę ze wsią Pogorzelce. Jest to niekonwencjonalna trasa – wiedzie drewnianymi groblami i kładkami przez bagniste, puszczańskie zakątki do **Rezerwatu Pokazowego Żubrów**, gdzie zazębia się z kolejną ścieżką – „Drzewa Puszczy”.

fot.: M. Nowakowski

„Drzewa Puszczy” (4 km)

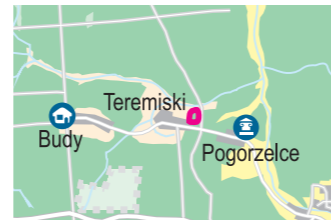
Ścieżka biegnie przez **rezerwat krajobrazowy im. Władysława Szafera**, ciągnący się wzdłuż szosy Hajnówka-Białowieża. Prowadzi przez lasy grądowe do Rezerwatu Pokazowego Żubrów.

fot.: M. Nowakowski

„Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich” (0,5 km)

Ścieżka znajduje się w uroczysku Stara Białowieża, biegnie wśród dębów liczących sobie 150-500 lat, nazwanych imionami królów i książąt, którzy niegdyś polowali w tym lesie. Ścieżka oddaje majestat puszczy – miejsca od wieków goszczące królewskich dostojników.

fot.: M. Nowakowski

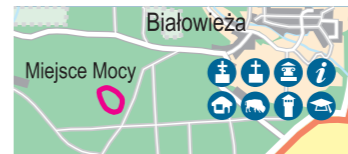
Wędrując szlakiem poznamy nie tylko dobrze udokumentowany fragment historii Puszczy, ale także ten legendarny, z pogranicza baśni, ukryty pod korzeniami wiekowych drzew.

Ciekawostka! Szlak mieści się w uroczysku Stara Białowieża, sąsiaduje z uroczyskiem Zamczysko. Według legendy to właśnie gdzieś tu miał mieścić się królewski dwór myśliwski – być może ten ze słynną białą wieżą, od której pochodzi nazwa Białowieża? Częściowe rozwiązanie zagadki przyniosło dopiero drugie tysiąclecie – upadający w 2005 r. 300-letni dąb August III Sas ze Szlaku Dębów Królewskich i Książąt Litewskich odsonił niezwykle znaleźisko. Odkryto kamienny fundament pieca oraz fragmenty kafli garnkowych o kształcie glinianych naczyń. Legendarny dwór być może istniał naprawdę!

„Miejsce Mocy” (0,5 km)

Bodaj najbardziej tajemnicze miejsce w Puszczy Białowie-

skiej. Obszar dawnego kultu plemion pogańskich, znane z tzw. pozytywnego promieniowania. Atmosferę niesamowitości potęguje kamienny krąg oraz drzewa o nietypowym pokroju (nie mają głównego pnia, lecz kilka mniejszych, wiele zrosniętych dębów, korony głogów z gałęziami skierowanymi w kierunku ziemi). Do Miejsca Mocy można dojechać Drogą Sinicką, odchodzącą od szosy Hajnówka – Białowieża (zjazd w tym kierunku dobrze oznakowany).

„Pod Dębami” (9 km)

Ścieżka umożliwia kompleksowe poznanie puszczy. Zbiorowisko kurhanów, odkrywka glebowa umożliwiająca poznanie gleby, marsz wśród 100-150-letnich drzewostanów oraz poznanie metod zwalczania negatywnych skutków działania kornika drukarza – to główne atuty tego szlaku.

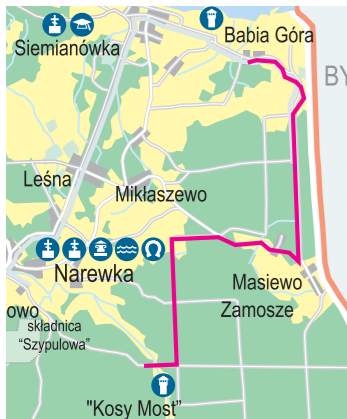

Ścieżka biegnie po sąsiedztwie siedziby nadleśnictwa w Gruszkach (gm. Narewka), składa się z siedmiu tablic edukacyjnych, poświęconych pszczołom i bartnictwie w Puszczy. Umożliwia także przyjrzenie się z bliska pokazowemu ulowi kłodowemu. Obok ścieżki jest usytuowany plac zabaw dla najmłodszych.

Ścieżka edukacyjna „Szlakiem orlika krzykliwego” (1,7 km)

Szlak ten zaczyna się przy Herbarium w Parku Edukacyjnym Nadleśnictwa Browsk. Z dziesięciu tablic edukacyjnych ustawionych wzdłuż ścieżki dowiemy się wiele o zwyczajach orlika krzykliwego. Ilustracje na tablicach wykonał Tomasz Samojlik – lubiany przez najmłodszych autor przygód Żubra Pompika. W połowie trasy znajduje się miejsce ogniskowe z wiatami – „Dworny Grądek”, skąd rozpościera się widok na dolinę rzeki Narewki.

Trasa biegnie w głąb puszczy, spina trzy miejsca zimowego dokarmiania żubrów – Kosy Most, uroczysko Czoło i Babią Górę. Niebawem okazja do spotkania żubra – króla puszczy, czyni ten szlak bardzo atrakcyjnym.

fol.: A. K. Kobus

„Złoty Szlak Ekumeniczny Św. Eustachego” (11 km)

Szlak wchodzi w skład Parku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Browski.

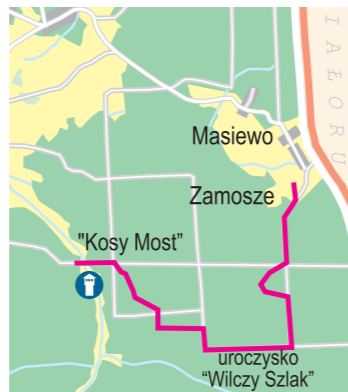
Główną atrakcją szlaku jest kapliczka wyrzeźbiona w 360-letnim suchym dębie. W parku znajduje się szereg innych atrakcji: malownicze herbarium, stoneczny poromierz, celtycki krąg mocy oraz oryginalne pszczele barcie.

ŚCIEŻKA EDUKACYJNA W BIAŁOWIESKIM PARKU NARODOWYM (DAWNY OBRĘB HWOŻNA, k. NAREWKI) „Przez trzy zbiorowiska” (0,4 km)

Trasa ukazuje różne typy lasów: grądy tworzone przez stare, okazałe dęby, podmokły tęg i ols, przez które wiodą kładki.

Ścieżkę uzupełniają 12 przystanków z tablicami edukacyjnymi. Ścieżka ma swój początek w uroczysku Wilczy Szlak na trasie zielonego szlaku pieszego Zamosze → Kosy Most (str. 28).

Szlak samochodowy – Podlaski Szlak Sakralny

Wólka Zamkowa → Drohiczyn → Sytki → Bryki → Narojki → Rogawka → Grzyby Orzepty → Drochlin → Grodzisko → Mierzynówka → Czarna Wielka → Dziadkowie → Siemiatycze → Anusin → Moszczona Królewska → Radziwittówka → Końskie Góry → Grabarka Klasztor → Sytce → Żerczyce → Milejczyce → Nowsiółki → Dasze → Kleszczele → Jelonka → Grabowiec → Dubicze Cerkiewne → Stary Kornin → Stare Berezowo → Nowoberezowo → Hajnówka

Szlak biegnie przez Tygiel Doliny Bugu i Puszcze Białowieską, prezentuje bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne Podlasia. Trasa spina zabytkowe obiekty sakralne – usadowione na skraju wsi kapliczki (lokalizacja nie jest przypadkowa – miały strzec mieszkańców przed nieszczęściami), misternie zdobione cerkwie, porzucane po podlaskich wsiach i miasteczkach, których drewniane bale i fundamenty pamiętają modlitwy sprzed

kilku wieków... Na trasie znajduje się także święta Góra Grabarka – serce prawosławia w Polsce.

Ale kulturowy krajobraz Podlasia to także architektoniczne piękno – nigdzie indziej niespotykana ornamentyka okiennic, szczytów i narożników, przydomowe ła-

weczki – centra towarzyskie wsi tutejszych mieszkańców, którzy nadal posługują się śpiewnym dialektem. I ta niezwykła przyroda... Szlak samochodowy spina wszystko to, co na Podlasiu najpiękniejsze – przyrodę, kulturę, bogatą tradycję pełną symboli.

fol.: M. Nowakowski

fot.: M. Nowakowski

Spływ kajakiem rzekami Narewka i Narew to blisko 150 km niesamowitej przygody (w regionie Puszczy Białowieskiej szlak liczy ok. 52 km). Leniwy nurt rzek poprowadzi turystów do najpiękniejszych miejsc – Narewki, Narwi, wsi Puchty – perły podlaskiej architektury drewnianej w Krainie Otwartych Okiennic (str. 15). Szlak kajakowy został wyposażony w infrastrukturę zapewniającą komfort spływu – na trasie znajdują się dogodne miejsca biwakowe oraz miejsca postojowe, wyposażone

w przystanie kajakowe (Narewka, Narew, Lewkowo Stare). Spływ można rozpocząć w dowolnym odcinku trasy.

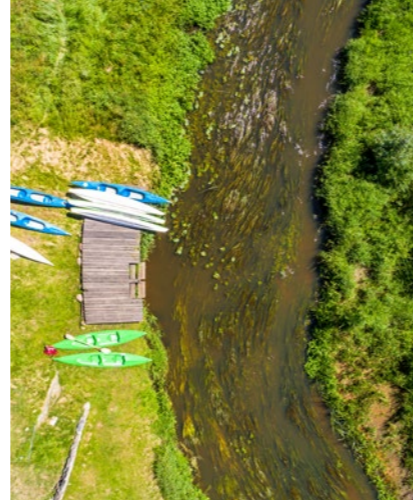
i Uwaga! Znajdująca się w granicach Białowieskiego Parku Narodowego część rzeki Narewka jest objęta zakazem organizacji spływów. W Puszczy Białowieskiej szlak można rozpocząć w miejscu o nazwie „Kosy Most” po uzyska-

fot.: M. Nowakowski

niu zgody Dyrekcji Białowieskiego Parku Narodowego.

Na kajaki można wybrać się także do Białowieży, gdzie istnieje możliwość organizacji spływu po pięknie meandrującej rzece Narewka na odcinku od mostu przy ulicy Parkowej w kierunku wschodnim do granicy z Białorusią. Chętni mogą wziąć udział w spływie katamaranem po rzece Narewka.

fot.: M. Nowakowski

Koleją wąskotorową lub dreżyną przez puszcze

Puszcze Białowieską można zwiedzać nie tylko z perspektywy wycieczek pieszych, rowerowych, nordic walking czy kajaku. Niezapomnianych wspomnień dostarczy wycieczka kolejką wąskotorową, która przemierza puszczańskie tryby od 100 lat.

Historia kolejki wąskotorowej sięga bowiem 1915 r. Gdy w czasie I wojny światowej wschodnia ściana Polski została inkorporowana przez Niemców, rozpoczęła się intensywna wycinka zasobów leśnych. Na terenie Puszczy Białowieskiej wybudowano sieć tartaków, smolarnie, fabrykę chemiczną – największą w ówczesnej Europie. By usprawnić transport drewna wybudowano sieć torowisk kolejki wąskotorowej, sięgających 130 km. Kariera wąskotorówki jako transportu przewożenia drewna zaczęła zanikać w latach powojennych, by w 1991 r. zakończyć działalność w tej dziedzinie. Ale wąskotorówka bynajmniej nie wybierała się na emeryturę. W 1991 r. w 75. rocznicę budowy

kolejek udostępniono ją dla ruchu turystycznego na trasie Hajnówka – Topiło. I tak, od 24 lat kolej mknie po ostępach Puszczy Białowieskiej, ukazując swoim pasażerom jej naturalne piękno. Trasa kolejki biegnie w głąb lasu, stanowi oryginalną formę poznania przyrody.

Obecnie wykorzystuje się około 17 km torowisk. Szlak kolejki wąskotorowej zaczyna się na terenie Nadleśnictwa Hajnówka – ustawiono tu stację z lat 30-tych oraz mini skansen z parowozem i wagonami. W dalszej części szlaku wiedzie przez piękne, puszczańskie ostępy, przecina dolinę rzeki Leśna i rezerwat Głęboki Kąt,

aż do śródleśnej osady Topiło – znanej już z tras rowerowych i pieszych.

Przydatne adresy i telefony:
Turystyczna Kolejka Wąskotorowa Nadleśnictwo Hajnówka
ul. Kolejki Leśne 12,
17-200 Hajnówka,
tel. 85 682 26 89, 693 337 290.

Fanom niekonwencjonalnych form spędzania wolnego czasu polecamy także przejazd kolejką **dreżynową**. Lekkie dreżyny, napędzane siłą własnych mięśni poprowadzą do najciekawszych miejsc w puszczy – tajemniczego Miejsca Mocy, znanego z pozy-

tywnego promieniowania, obrzeży Białowieży, do dawnego przystanku Białowieża Pałac oraz puszczańskich wsi Czerlonka. Dostępne są cztery trasy o różnym stopniu długości. Szczególnie godne polecenia są wyjazdy nocne – puszcza w blasku księżycowej latarni, obsypana srebrnym kocem gwiazd wygląda niesamowicie. Szczytę emocji nadadzą wyprawy odgłosy dobiegające gdzieś z puszczańskich zakamarków – tętniących życiem także nocą.

Przydatne adresy i telefony:
Białowieskie Dreżyny
tel. 783 002 927
e-mail: info@dreżyny.net
www.dreżyny.net

Kościół pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego
ul. Ks. P. Ściegiennego 7, tel. **85 682 22 50**
www.farahajnowka.pl

Park Miniatur Zabytków Podlasia
ul. Bielska przy drodze nr 689 Hajnówka – Bielski Podlaski, tel. **604 218 864**
www.parkminiatur-hajnowka.pl

Nadleśnictwo Hajnówka ul. Kolejki Leśne 12,
17-200 Hajnówka, tel. **85 683 23 78**
e-mail: hajnowka@bialystok.lasy.gov.pl
www.hajnowka.bialystok.lasy.gov.pl

Gmina Hajnówka, www.gmina-hajnowka.pl

Chatka Baby Jagi, Orzeszkowo 98 A,
17-200 Hajnówka, tel. **600 493 666**
e-mail: papek895@wp.pl
www.chatkababyjagi.pl

Zagroda Stefana, Nowoberezowo 90
tel. **85 873 12 10, 602 828 457**
www.czabaj-stefan.fm.interia.pl

Wioski tematyczne
Lipiny Wioska Bulwy
Lipiny 46 A, 17-200 Hajnówka
tel. **508 068 675, 608 172 110**
e-mail: wioskabulwy@wp.pl
(warsztaty kulinarne i artystyczne
z ziemniakiem w roli głównej)

Borysówka – Wieś Drewniana
Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Borysówka
tel. **602 282 083, 604 121 972**
e-mail: borysowkadrewnianawies@gmail.com
(warsztaty kulinarne, papierowa wiklina,
malowanie na drewnie)

Wioska Matego Osocznika w Dubinach
tel. **509 876 179**
e-mail: wmwodubinach@gmail.com
(warsztaty kulinarne, gry terenowe)

Nowoberezowo – Wieś Pod Kopułami
tel. **508 930 409**
e-mail: wies.pod.kopulami@gmail.com
(warsztaty tematyczne dot. kultury
prawosławia, gry terenowe)

Gmina Białowieża, www.bialowieza.gmina.pl

Białowiecki Park Narodowy
Park Pałacowy 11, 17-230 Białowieża
tel./fax **85 682 97 00**
e-mail: bpn@bpn.com.pl, www.bpn.com.pl

Muzeum Przyrodniczo – Leśne w Białowieży, Park Pałacowy 11
tel. **85 681 22 75**, www.bpn.com.pl

Nadleśnictwo Białowieża
Wojciechówka 4, 17-230 Białowieża
tel./fax **85 681 24 10, 85 681 24 05**
e-mail: biuro@bialystok.lasy.gov.pl
www.bialowieza.bialystok.lasy.gov.pl

Skansen Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia – Białowieża
tel. **85 681 20 95, 608 582 840**
www.skansen.bialowieza.pl

Museum Tamara Tarasiewicz, ul. Pałacowa 47
tel. **85 681 27 66**, www.tamaratarasiewicz.com

Galeria Sztuki Regionu i Pogranicza „Kresy”
Pogorzelce 19, tel. **694 518 114**
www.galeriakresy.pl

Białowieckie dreźny
tel. **783 002 927**, e-mail: info@drezniny.net
www.drezniny.bialowieza.pl

Kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus
ul. Stoczek, tel. **85 681 22 38**

Parafia pw. Św. Mikołaja Cudotwórcy w Białowieży, ul. Sportowa 9
tel. **85 681 25 00**, www.bialowieza.cerkiew.pl

Gmina Narewka, www.narewka.pl

Stanica kajakowa ul. Hajnowska 33,
17-220 Narewka, tel. **85 685 80 62**
e-mail: stanica-narewka@o2.pl, www.gci.narewka.pl

Galeria im. Tamary Sołowiej, Narewka,
ul. Mickiewicza 50, tel. **85 685 80 12**

Nadleśnictwo Browsk, Gruszki 10
tel./fax **85 685 83 44**
e-mail: browsk.biuro@bialystok.lasy.gov.pl,
www.bialowieza.bialystok.lasy.gov.pl

Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Siemianówce, ul. Szkolna 35
tel. **85 685 70 03, 85 685 71 69, 501 077 522**
e-mail: oee-siemianowka@wp.pl
www.oee.narewka.pl

Ośrodek Turystyczno-Rekreacyjny i Kulturalny w Starym Dworze
tel. **85 685 80 62**

Lewkowo – Podlaska Wioska Tematyczna
tel. **669 407 250, 85 685 61 07**
e-mail: alina-bartoszuk@wp.pl

Miasto i Gmina Kleszczelce, www.kleszczelce.pl

Centrum Turystyki i Kultury „Hładyszka”
ul. 1 Maja 19, 17-250 Kleszczelce, tel. **85 681 80 54**

Galeria Sławomira Smyka – ekspozycje przedstawiają nowoczesną rzeźbę w drewnie
ul. Świerczewskiego 4, tel. **85 681 83 77, 607 896 729**, www.smyk-art.com

Izba edukacyjno-pszczelarska w Dobrowodzie, ul. Cicha 8, Dobrowoda
tel. **508 358 024, 600 521 094**

Gmina Narew, www.narew.gmina.pl

Cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
ul. Poniatowskiego 27, Narew, tel. **85 681 60 45**

Cerkiew Opieki Matki Bożej
Puchty 49, tel. **85 681 55 27**

Cerkiew p.w. św. Michała Archanioła
Trześcianka 120, tel. **85 681 55 21**

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP i św. Stanisława Kostki w Narwi
ul. Kościelna 2
tel. **85 681 60 43**

Mandrivka – Pierniki Podlaskie (warsztaty zdobienia) Puchty 62, Narew,
tel. **662 044 775**

Prywatne Muzeum Wsi, Narew
ul. Dąbrowskiego 8
tel. **85 681 60 50**

Regionalna Izba Białoruska „RUTA”
prywatne muzeum Skaryszewo 29
tel. **506 247 485**

Gmina Dubicze Cerkiewne
www.dubicze-cerkiewne.pl

Izba Kultury i Tradycji OSP w Dubiczach Cerkiewnych, tel. **85 685 20 50**

Zbiornik wodny „Bachmaty” i Ośrodek Wypoczynkowy
możliwość wynajęcia domku, wypożyczenia sprzętu wodnego lub rowerów
tel. **85 682 79 99, 85 685 20 54**

Gmina Czeremcha, www.czeremcha.pl

Izba Tradycji, Pamięci Regionu i Kolei Czeremcha, ul. Ogrodowa 6
tel. **85 685 00 80**

Gminny Ośrodek Kultury
(odbywa się tu Szkoła Giniących Rzemiost – warsztaty tkackie, garncarskie i inne)
ul. Duboisia 14, 17-240 Czeremcha
tel. **85 685 00 84**

...Ale to nie koniec atrakcji! Puszcza Białowieńska – jeden las, dwa kraje

Puszcza Białowieńska zajmuje ponad 143 tys. ha, z czego 80 tys. ha znajduje się po stronie Republiki Białorusi. Cały białoruski obszar puszczy jest objęty ochroną przez Park Narodowy „Belovezhskaya Pushcha”. Wizyta u naszych wschodnich sąsiadów nikogo nie rozczaruje. Piękno zabytków architektonicznych, monumentalne świątynie, nietknięta działość przyrodą oraz gościna u Dziadka Mroza to tylko niektóre z atrakcji czekających na szlakach – pieszych i rowerowych.

W regionie Puszczy Białowieńskiej znajdują się dwa przejścia graniczne: pieszo-rowerowe Białowieża – Piererow oraz przeznaczone do ruchu samochodowego Połowce – Pieszczatka. Aby przekroczyć granicę polsko-białoruską należy posiadać paszport, ubezpieczenie i wizę upoważniającą do wjazdu na teren Republiki Białorusi. W sprawie wymogów dotyczących przekroczenia granicy należy skontaktować się z Ambasadą Republiki Białorusi

w Warszawie lub placówką konsularną w Białymstoku, Gdańsku lub Białej Podlaskiej (kontakt na stronie www.poland.mfa.gov.pl).

Uwaga! Od 1 stycznia 2018 r. strefę turystyczną „Brześć” można zwiedzać bez wizy na okres od 1 do 10 dni. Strefa turystyczna „Brześć” obejmuje: Miasto Brześć, Rejon Brzeski, Rejon Kamieniecki, Rejon Prużański, Rejon Żabinkowski, Rejon Swistocki (w tym teren Narodowego Parku Białowieżskiej Puszczy).

Przy wjeździe na terytorium Republiki Białorusi, turysta jest zobowiązany przedstawić dokumenty niezbędne do przekroczenia granicy: aktualny paszport (ważny minimum 3 miesiące), specjalny dokument – potwierdzenie (tzw. przepustkę), polisę ubezpieczeniową (można zakupić razem z przepustką), a w przypadku podróży własnym środkiem transportu (auto, motocykl) ubezpieczenie

na transport, tzw. Zielona karta. Kompleksową organizacją wyjazdów na Białorus zajmują się:

Lokalna Organizacja Turystyczna „Region Puszczy Białowieżskiej” – stowarzyszenie jest agentem ubezpieczeniowym i zajmuje się sprzedażą ubezpieczeń turystycznych na Białorusi i nie tylko. Zapraszamy!
ul. 3 Maja 45, 17-200 Hajnówka,
tel. **85 682 43 81**

a także członkowie LOT „Region Puszczy Białowieskiej”:

- **Biuro Podróży Junior s. c.** z Białegostoku, ul. Stoleczna 25, tel. 85 744 43 26, e-mail: biuro@junior.bialystok.pl, kompleksowa obsługa wyjazdów na Białoruś, w tym w ruchu bezwizowym;
- **PTTK w Białowieży**, ul. Kolejowa 17, tel. 85 681 22 95, 85 681 26 24, e-mail: pttk@pttk.bialowieza.pl, kompleksowa obsługa wyjazdów na Białoruś w ruchu bezwizowym;
- **Nina Zin, Hajnówka**, tel. 721 591 353, e-mail: ninazin@op.pl

Można także skorzystać z usług touroperatora białoruskiego, którego można znaleźć na stronach:
<https://npbp.by/>
 oraz na stronie <http://tour.brest.by/>

Dodatkowe informacje można otrzymać pod nr tel: +37 516 31 - 56 398 dział turystyczny, +37 516 31 - 56 200 dział rezerwacji hotelowej.

Turysta planujący wyjazd na Białoruś w ruchu bezwizowym powinien nie później niż 48 godzin do planowanego wyjazdu skontaktować się z w/w podmiotami i zamówić

wycieczkę. Turysta powinien opłacić wybrane usługi turystyczne lub komplet usług w ramach wycieczki (w zależności od tego, z jakiego zakresu usług skorzysta – do uzgodnienia z w/w podmiotami). Turysta otrzymuje specjalny dokument – potwierdzenie (tzw. przepustkę), którą należy przedstawić na przejściu granicznym.

Przekroczyć granicę państwową Republiki Białoruś w ruchu bezwizowym można przez przejścia graniczne:

- **kolejowe (Terespol – punkt kontrolny na dworcu kolejowym „Brześć Centralny”);**
- **drogowe przejścia graniczne – Pieszczatka (Potowce), Brześć (Terespol), Domaczewo (Sławatycze);**
- **pieszo-rowerowe przejście graniczne Pierierow (Białowieża);**
- **przejście graniczne na lotnisku w Brześciu.**

Turysta zobowiązany jest posiadać środki pieniężne na każ-

dy dzień pobytu w walucie lub w rublach białoruskich o równowartości nie mniej niż 2 kwoty bazowe (49 BYN).

**BIAŁORUSKA CZĘŚĆ
PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ
– ZWIEDZAJ AKTYWNIE**

W białoruskiej części puszczy zostało wyznaczonych 16 szlaków o różnej długości i tematyce. Szlaki biegają drogami asfaltowymi oraz leśnymi duktami, ukazując piękno kulturo-przyrodnicze ziem naszych wschodnich sąsiadów. Dla wypoczynku na łonie przyrody wyznaczone są miejsca na piknik z małą infrastrukturą turystyczną.

SZLAKI

- **Szlak „Białowieski Wianek” (160 km)** Kamieniuki → Dmitrowicze → Kamieniuc → Mikołajewo → Wojskaja → Riasna → Wysokie → Wołczyn → Gremiacza;
- **Szlak „Na spotkanie z Puszcą Białowieską” (160 km)** Kamieniuc → Dmitrowicze → Kamieniuki → Park Narodowy;

- **Żółty Białowieski Szlak Transgraniczny (146 km)** → granica państwowa między Polską a Białorusią → Państwowy Park Narodowy „Puszczą Białowieską” → Białe Lasek → Szerszewo → Pruzhany → Różany → Łyskowo → Nowy Dwór;

- **Czerwony szlak rowerowy** granica państwowa między Polską a Białorusią → Kamieniuki → Kamieniec → Hremiacze;
- **Zielony szlak rowerowy** granica państwowa między Polską a Białorusią → Swistocz → Porozowo → Nowy Dwór;
- **Szlak rowerowy „Śladami tajemnic nadbużańskich” (160 km)** Domaczewo → Brześć → Skoki → Stawy → Gremiacza → Wołczyn → Wysokie → Rasna → Abierouszczyna → Pieszczatka Amielianiec → Rażkoka → Dmitrowicze → Kamieniec → Mikołajewo;
- **Ścieżka ekologiczna w parku Wysokim;**
- **Zielony szlak rowerowy „Z Polesia do Przedpolesia” (12 km)** Wysokie → Dołbniewa → Rana → Abiarouszczyna → Tumin → Wysokie;
- **Szlak wodny na rzece Pulwa (25 km)** Wysokie → Aharaodniki → Gremiacza → Wołczyn;

- **Szlak wodny na rzece Leśna** Prawa → Leśna

Niezwykłych wrażeń dostarcza pobyt w białoruskim Parku Narodowym „Belovezhskaya Puszcza”.

Obiekty Parku:

• **Muzeum Przyrody**

Wewnątrz muzeum znajduje się pięć sal tematycznych prezentujących historyczne dzieje Puszczy Białowieskiej oraz bogate zbiory fauny i flory. W muzeum turyści mogą wynająć przewodników turystycznych (po uprzednim zamówieniu) lub skorzystać z audio-przewodników dostępnych na miejscu.

• **Wolierze ze zwierzętami**

W wolierach o ogólnej powierzchni 20 ha mieszkają przedstawiciele fauny Puszczy Białowieskiej, jak również zwierzęta egzotyczne.

• **Siedziba Dziadka Mroza**

Rezydencja Białoruskiego Dziadka Mroza jest najbardziej znanym miejscem Białorusi. Można tu osobiście porozmawiać z Dziadkiem Mrozem. Warto również wstąpić do Gospody «Chata

Dziadka Mroza», by spróbować smacznych, regionalnych dań kuchni białoruskiej.

Muzeum Bytu Narodowego i Technologii Starożytnych

Muzeum znajduje się w uroczysku „Piererow”, 4 km od granicy polsko-białoruskiej w Białowieży.

Można tu zapoznać się z kulturą, tradycjami i codziennym życiem mieszkańców Puszczy Białowieskiej XIX stulecia i uczestniczyć w procesie pędzenia bimbrowa.

TRASY TURYSTYCZNE

- **Szlak pieszy Puszczańscy Robinsonowie** (21 km);
- **Szlak pieszy „Koto jeziorowe”** (5,8 km);
- **Szlak pieszy „Chroniona dąbrowa”** (2,5 km);
- **Szlak rowerowy „Leśne tajemnice”** (16 km);
- **Szlak rowerowy „Carska Polana”** (10 km);
- **Szlak rowerowy „Wielka Podróż”** (27 km);
- **Szlak rowerowy „Zwierzęce przejście”** (16 km).

Rowery dla dorosłych i dzieci można wypożyczyć w punkcie wypożyczania, który znajduje się w centralnym wejściu do Białowieskiego Parku Narodowego. Można tu również wypożyczyć kijki do nordic walking i narty. Pozostały sprzęt turystyczno-sportowy: namioty, śpiwory, rolki, piłki, itp.) wypożyczany jest w Hotelu nr 4 w Kamieniukach.

**WYPOŻYCZALNIE SPRZĘTU
SPORTOWO-REKREACYJNEGO**

**Muzeum Przyrody
Parku Narodowego
„BelovezhskayaPuscha”**

225063, Kamieniuki, Rejon Kamieniecki
www.npbp.brest.by
 +375 1631 56 398 (wycieczki),
 e-mail: beltour@mail.ru

Oddział turystyczny:
 Odbiór zamówień obsługi
 turystycznej
 (tel./faks) +37 516 31 - 56 398

**Lokalna Organizacja Turystyczna
„Region Puszczy Białowieskiej”**

ul. 3 Maja 45, 17-200 Hajnówka

tel. 85 682 43 81, e-mail: turystyka@powiat.hajnówka.pl,
biuro@lot.bialowieza.pl; www.lot.bialowieza.pl

Tekst: Katarzyna Miszczuk

Redakcja i korekta: Marta Grzelak, Katarzyna Miszczuk

Fotografie: K. Borowik, P. Filipik, K. Gago, A. K. Kobus, M. Nowakowski,

A. Panfiluk, P. Świdorski, P. Tadejko, E. Zwierzyńska,

Archiwum: Starostwa Powiatowego w Hajnówce, LOT "Region Puszczy Białowieskiej", Urzędu Gminy Białowieża, Białowieskiego Parku Narodowego

Opracowanie graficzne, skład DTP, projekt okładki, łamanie

i przygotowanie do druku: HAVRAN Wydawnictwo domowe

© Copyright by HAVRAN Wydawnictwo domowe

Wszelkie prawa zastrzeżone. All rights reserved.

Wejherowo 2018, Wydanie I

HAVRAN Wydawnictwo domowe Remigiusz Dalecki

ul. Rogaczewskiego 62, 84-200 Wejherowo

www.havran.pl, e-mail: biuro@havran.pl

Publikacja bezpłatna

ISBN: 978-83-66141-02-5

Niniejsza publikacja została przygotowana w ramach zadania publicznego pt.: Publikacja z ofertą turystyki aktywnej pn. „Turystyka aktywna w regionie Puszczy Białowieskiej” współfinansowanego z dotacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

**Puszcza
Białowieska**

odwiedź nas na

www.bialowieza.travel

FB

@RegionPuszczy
Białowieskiej

region_puszczy
_bialowieskiej

